

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA

V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právo na život a jeho ústavní limity

PLZEŇ, 2014

Jaroslav Škoula

“Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma '*Právo na život a jeho ústavní limity*' zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.”

.....
Jaroslav Škoula

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. et Mgr. Renátě Vokrojové, a to za odborné vedení, trpělivost a cenné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

Dále také JUDr. Bc. Richardu Pokornému, Ph.D. za inspiraci k volbě tématu diplomové práce a v neposlední řadě všem vyučujícím z Katedry ústavního a evropského práva, kteří svým poutavým vedením výuky ústavního práva, přispěli a zároveň probudili můj zájem o tuto problematiku.

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1 Cíl práce, hypotéza, výzkumná otázka.....	6
1.2 Právo na život jako přirozené právo člověka a jeho význam	7
1.3 Postavení práva na život v systému lidských práv	8
1.4 Struktura diplomové práce.....	8
2. Úprava práva na život v mezinárodních lidskoprávních dokumentech	12
2.1 Právo na život v dokumentech OSN	12
2.1.1 Charta OSN.....	12
2.1.2 Všeobecná deklarace lidských práv	14
2.1.3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	15
2.1.4 Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech... ..	17
2.2 Právo na život v dokumentech Rady Evropy	17
2.2.1 Evropská úmluva o lidských právech.....	17
2.3 Právo na život v dokumentech EU.....	19
2.3.1 Charta základních práv EU	19
3. Významné judikáty týkající se práva na život v rámci Evropy	22
3.1 Pretty vs. Spojené království.....	22
3.2 Haas vs. Švýcarsko	26
3.3 Raffaele Mastromatteo vs. Itálie	28
3.4 Tysiąc vs Polsko	31
4. Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu v oblasti práva na život	33
4.1 O Mezinárodním trestním soudu.....	33
4.2 Případová studie	34
5. Zakotvení práva na život v současných českých především ústavních předpisech ..	36
5.1 Ústava ČR.....	36

5.2	Listina základních práv a svobod.....	38
5.3	Zakotvení práva na život v dalších předpisech	39
5.3.1	Trestní zákoník	40
5.3.2	Občanský zákoník.....	41
6.	Srovnání právní úpravy práva na život v předchozích československých Ústavách	43
6.1	Prozatímní Ústava z roku 1918.....	43
6.2	Ústavní listina Československa z roku 1920.....	44
6.3	Zmocňovací zákon 1938.....	45
6.4	Ústava Československé republiky 1948.....	45
6.5	Ústava Československé socialistické republiky 1960	47
6.6	Ústavní zákon o československé federaci 1968	49
6.7	Shrnutí	49
7.	Problémy související s otázkou práva na život	51
7.1	Eutanazie	51
7.2	Asistovaná sebevražda.....	55
7.3	Problematika potratů.....	57
8.	Zhodnocení a závěr.....	59
	Resumé.....	60
	Seznam použité literatury:	64
	Knihy:.....	64
	Odborné články:	65
	Internetové zdroje:	66
	Právní předpisy:	67
	Judikatura:	68

1. Úvod

Tématem mojí diplomové práce je právo na život a jeho ústavní limity. Toto téma bylo zvoleno s ohledem na to, že právo na život je nejdůležitějším a nejzákladnějším lidským právem a téma jeho ústavních limitů je z odborného hlediska velmi zajímavé, neboť velmi často např. dochází k situacím, kdy dvě důležitá lidská práva spolu dohromady kolidují, a je tudíž především otázkou aplikační praxe, jak budou takové případy řešeny.

Ochrana všech lidských práv, právo na život nevyjímaje, jako stěžejní zájem společnosti je velmi důležitá a její právní úprava musí být velmi komplexní, aby nedocházelo k opomenutí některých subjektů. Komplexně bude právo na život pojato i v této práci, kde budou zohledněny jak předpisy českého ústavního práva, tak i předpisy mezinárodního a evropského práva.

1.1 Cíl práce, hypotéza, výzkumná otázka

Od této práce přitom očekávám vyjádření kriticko-analytického přístupu ke zvolenému tématu, přičemž by mělo dojít ke komplexnímu a systematickému propojení doktrinárních, normativních zdrojů a judikatury.

Ačkoli v této práci bude poměrně významně pojednáno i o právu na život v evropských a mezinárodních dokumentech, těžištěm práce bude její druhá část, ve které se zaměřím na právní úpravu v České republice, a především na srovnání recentních právních úprav v Ústavách z let 1918, 1920, 1948 a 1960.

Cílem této práce je tudíž analyzovat právo na život z pohledu českých právních dokumentů a srovnat jeho vývoj v českém právním prostředí od vzniku Československa až do současnosti.

Dílčím cílem je poukázat na praktický výklad práva na život v judikatuře nejen českých soudů, ale také v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a Mezinárodního trestního soudu zejména ve vztahu k problematickým aspektům práva na život (eutanasie, asistovaná sebevražda, vražda, potraty apod.).

V této práci bude ověřována hypotéza, že právo na život je v zásadě státními i soudními orgány obvykle chráněno i v případě, že si to konkrétní subjekt tohoto práva (jednotlivec) již nepřeje (např. z vážných zdravotních důvodů).

Práce by měla také zodpovědět následující výzkumnou otázku: *„Jak se vyvíjelo pojetí práva na život v československých, resp. českých ústavních předpisech od roku 1918 až do současnosti?“*

Druhá výzkumná otázka, kterou se v této práci pokusím zodpovědět, pak zní: *„Do jaké míry se liší právní zakotvení práva na život v mezinárodních dokumentech a v českých právních předpisech?“*

1.2 Právo na život jako přirozené právo člověka a jeho význam

Právo bývá často rozlišováno na právo pozitivní (psané) a právo přirozené (nemusí být psané, pochází od Boha). Přirozené právo přitom obvykle předchází právu pozitivnímu a zahrnuje určitá pravidla, resp. normy, které představují základní principy legitimního chování jednotlivců. Mezi přirozená práva lze nesporně řadit i právo na život.

Právo na život je právo člověka nezasahovat do jeho tělesné integrity způsobem, který může ve svém důsledku vyvolat smrt. Právo na život znamená také samotnou možnost být zplozen a mít možnost se narodit. Toto základní lidské právo je tedy přiznáno i počatému dítěti. Z významu tohoto práva pak vyplývá nárok na ochranu fyzické stránky lidské osobnosti a to, že nositelem tohoto práva mohou být pouze fyzické osoby. Toto právo zaniká smrtí člověka. Právo na život má význam nejen právní, ale také například medicínský, teologický či etický.¹

Podle článku 6 Listiny základních práv a svobod má každý člověk právo na život a jeho ochranu, a to již před narozením.² Nikdo nesmí být zbaven života, ovšem porušením práva na život není, pokud byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné, tj. např. jednáním v krajní nouzi, nutné obraně, při

---

¹ KLÍMA, Karel, a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-140-3, s. 279.

² Čl. 6 odst. 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.

dovoleném použití zbraně, při interrupci apod.³ Listina ovšem také stanoví, že „*trest smrti se nepřipouští*“,“⁴ tudíž nelze nikoho zbavit života prostřednictvím trestu smrti.

1.3 Postavení práva na život v systému lidských práv

Právo na život je mezi lidskými právy řazeno do první generace lidských práv a je pojímáno jako právo univerzální.⁵ Jedná se o právo, které je základem přirozenoprávního pojetí všech lidských práv.

Univerzalitou lidských práv (lidského práva) se rozumí, s ohledem na současný stupeň vývoje v dané oblasti, že lidská práva jsou neodmyslitelná našemu (lidskému) prostředí, že univerzální lidská práva jsou právy vztahujícími se ke všem osobám bez jakékoli diskriminace, tj. náležející všem a všude bez rozdílu. Univerzálnost lidských práv je však výsledkem až recentního vývoje této oblasti, neboť samozřejmě platí, že existence člověka je mnohem delší a sahá mnohem dále do minulosti, než je tomu v případě vzniku lidských práv a jejich utvoření do té podoby, kterou známe dnes.⁶

Právo na život je dále možné někdy klasifikovat jako tzv. status negativus. Jedná se tedy o právo, do kterého by ani státní moc neměla zasahovat. Častěji je toto právo ovšem klasifikováno jako tzv. status pozitivus, neboť v některých případech je nezbytné, aby stát tomuto právu přiznal ochranu, a tedy něco vykonal za účelem realizace ochrany práva na život jednotlivce.⁷

1.4 Struktura diplomové práce

V úvodu této diplomové práce byly jednak vymezeny její cíle, hypotézy a výzkumné otázky, a dále zde bylo stručně pojednáno o samotném právu na život, které je jedním ze základních a přirozených práv člověka a lze říci, že se jedná o

---

³ HENDRYCH, Dušan, *Právní slovník*, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1, -s. 891.

⁴ Čl. 6 odst. 3 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.

⁵ BLAHOŽ, Josef. Úvaha o podstatě lidských a občanských práv. *Právník*, 1998, č. 10-11, ISSN 0231-6625 s. 876.

⁶ ŠIMÁK, Martin. Lidská práva: Od historie do současnosti. *Zdravotně sociální vědy: Jihočeská univerzita*. 2005, 1-2. ISSN: 1212-4117, s. 118.

⁷ KLÍMA, Karel, a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-140-3, s. 635.

nejdůležitější lidské právo člověka a o jeho postavení mezi ostatními lidskými právy. Tato část by měla tvořit určitý teoreticko-metodologický úvod k práci.

Druhá kapitola této práce, která bude následovat, bude zaměřena na úpravu práva na život v mezinárodních lidskoprávních dokumentech. S ohledem na skutečnost, že mezinárodních dokumentů, které obsahují úpravu práva na život je velké množství, bude tato kapitola rozdělena do tří částí, kde budou analyzovány jen vybrané nejdůležitější dokumenty vybraných organizací, přičemž jako typický představitel mezinárodněprávní úpravy byla zvolena OSN, na jejíž půdě vznikaly první důležité lidskoprávní dokumenty. Mezi charakterizovanými dokumenty nebude chybět právně nezávazná, ale politicky velmi důležitá Všeobecná deklarace lidských práv, dále pak Charta OSN, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a druhý opční protokol k tomuto paktu.

Druhou vybranou organizací, která má evropský charakter a byla zvolena především s ohledem na geografické postavení České republiky a její členství v této organizaci je Rada Evropy, na jejíž půdě byla přijata především Evropská úmluva o lidských právech, o které bude pojednáno.

Třetí organizací, jejímž členem je opět i Česká republika, a která je opět evropského charakteru je Evropská unie, jejíž předpisy mají významný vliv na vnitrostátní úpravu členských států. V rámci EU byla přijata především Charta základních práv EU, jejíž úprava práva na život bude podrobně charakterizována.

Třetí kapitola této práce pak bude věnována judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (ESLP). Podrobně pojednáno bude o několika judikátech ESLP, mezi kterými byl zvolen nejznámější judikát *Pretty vs. Spojené království*, který se zabývá otázkou eutanazie, tedy situací, kdy vážně a nevléčitelně nemocný člověk si přeje zemřít a potřebuje, aby mu v tom jiná osoba pomohla. Zde se objevuje důležitá otázka, zda je právo na život právem absolutně nezcizitelným, tj. je potřeba jej chránit vždy a za každých okolností, tj. je nutné jej chránit i v případě, že si to samotný subjekt tohoto práva již nepřeje, nebo nikoli, ale zaměřím se také na další judikáty vztahující se k jiným souvislostem práva na život.

Čtvrtá kapitola práce pak bude opět zaměřena na judikaturu, tentokrát se však bude jednat o analýzu rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu v oblasti práva na život.

Pátá kapitola bude zakotvení práva na život v současných českých především ústavních předpisech. S ohledem na to, že hlavním předpisem v této oblasti je Listina základních práv a svobod, která právo na život upravuje ve svém článku 6, bude zde charakterizována především Listina, nicméně bude pojednáno také o určitém základu přímo v Ústavě ČR (např. článek 4 „*Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.*“⁸ apod.) Vedle toho bude v této kapitole pojednáno rovněž o právech ochrany lidského života v trestním zákoníku, kde je ochrana práva na život zakotvena v Hlavě I. zvláštní části, mezi trestnými činy proti životu a zdraví.

Šestá kapitola bude koncipována jako diachronní komparace, bude se totiž věnovat srovnání právní úpravy práva na život v předchozích československých Ústavách se současným stavem. Bude tedy zahrnovat úpravu práva na život v prozatímní Ústavě z roku 1918, v Ústavní listině Československa z roku 1920, zmíněn bude rovněž zmocňovací zákon z roku 1938, podrobně se budu věnovat úpravě v Ústavě Československé republiky 1948, která je úzce spojena s komunistickým režimem, vývoj v tomto období bude ilustrován i na příkladu Ústavy Československé socialistické republiky z roku 1960 a na Ústavním zákonem o československé federaci z roku 1968. Pro účely přehlednosti bude následně provedeno určité shrnutí vývoje práva na život v československých a českých ústavách.

Sedmá kapitola se pak zaměří na související otázky, které jsou v právní teorii i právní praxi, stejně jako mezi laickou veřejností chápány jako sporné, bude pojednávat o eutanazii, asistované sebevraždě a o problematice potratů. V těchto případech se totiž střetávají vždy minimálně dvě základní lidská práva, a to právo na život a právo svobodně rozhodovat o svém těle a své existenci. V této kapitole budou předneseny argumenty jak pro výše zmíněné problematické instituty, tak i proti nim a bude poukázáno především na limity práva na život. Tato kapitola nemá za cíl prezentovat moje vlastní soukromé názory, nicméně pokusím se shrnout základní argumenty obou

---

⁸ Čl. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR.

stran a analyzovat je. Cílem této kapitoly však rozhodně není tvrdit, že by právní úprava či praxe měla fungovat jedním či druhým způsobem, neboť argumenty obou stran jsou relevantní a tuto diskuzi pravděpodobně nelze zcela jednoznačně uzavřít. Důkazem toho jsou i různé přístupy k výše uvedeným problémům v rámci světa, ale i v rámci Evropy, na které bude v této práci rovněž poukázáno.(např. Nizozemí a eutanazie, Švýcarsko a asistované sebevraždy, Polsko a potraty apod.)

Osmou kapitolou je pak shrnutí a závěr práce, kde dojde ke shrnutí nejdůležitějších poznatků práce a především k zodpovězení výzkumných otázek, k potvrzení či vyvrácení hypotézy a ke zhodnocení naplnění cíle práce. Budou zde rovněž navržena některá témata k diskuzi, která není možné vyřešit v této práci a pokusím se formulovat i několik návrhů de lege ferenda.

2. Úprava práva na život v mezinárodních lidskoprávních dokumentech

S ohledem na poměrně významný počet dokumentů i organizací, v jejichž dokumentech je právo na život zakotveno na mezinárodní úrovni, je tato kapitola dále rozdělena na úpravu v dokumentech OSN, Rady Evropy a EU, nicméně tyto organizace zdaleka nejsou jedinými organizacemi, které ve svých dokumentech právo na život zakotvují, nicméně se domnívám, že se jedná o organizace nejdůležitější, nejznámější a s ohledem na to, že ČR je členem všech tří organizací pro nás také nejrelevantnější organizace.

2.1 Právo na život v dokumentech OSN

Moderní mezinárodní právo lidských práv vzniklo ve své podstatě až po druhé světové válce,⁹ čímž i dokumenty, kterými se v této práci budu zabývat, vznikaly až po skončení druhé světové války, tedy od roku 1945.

2.1.1 Charta OSN

„V průběhu roku 1945 byla vypracována Charta OSN, jejímž pilířem se stala vzájemná závislost mezi mírem a mezinárodní bezpečností na straně jedné a lepšími podmínkami hospodářského a sociálního blahobytu na straně druhé. V preambuli Charty se hlásí členské státy ke své víře v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých.“¹⁰

Charta OSN je mezinárodní mnohostranná smlouva, která byla podepsána dne 26. 6. 1945 na konferenci států protifašistické koalice v San Francisku. Jedná se o základní statut OSN. V celkem 19 kapitolách stanoví Charta cíle a zásady, upravuje členství v OSN, složení a působnost hlavních orgánů, postupy při pokojném řešení sporů a při ohrožení míru, porušení míru a útočných činech, což z ní činí jednu

---

⁹ BENEŠ, Roman. Systém ochrany lidských práv na základě Paktů z roku 1966. *E-polis.cz* [online]. 2005 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/pravo/54-system-ochrany-lidskych-prav-na-zaklade-paktu-z-roku-1966.html>.

¹⁰ BENEŠ, Roman. Systém ochrany lidských práv na základě Paktů z roku 1966. *E-polis.cz* [online]. 2005 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/pravo/54-system-ochrany-lidskych-prav-na-zaklade-paktu-z-roku-1966.html>.

z nejdůležitějších mezinárodních smluv současnosti. Charta dále v obecné rovině vytyčila zásady mezinárodní hospodářské a sociální spolupráce a ochrany lidských práv. V čl. 2 Charty jsou pak upraveny zásady, podle nichž je OSN a její členské státy povinny jednat. Jedná se o následující zásady: svrchovaná rovnost všech členů, poctivé plnění závazků převzatých v souladu s Chartou, řešení mezinárodních sporů pokojnými prostředky, zákaz hrozby silou nebo použití síly v mezinárodních vztazích, pomoc OSN při každé akci, kterou podnikne podle Charty, a vystříhání se pomoci kterémukoli státu, proti němuž OSN podniká preventivní nebo donucovací akci, zajištění ze strany OSN, aby podle těchto zásad jednaly i nečlenské státy, pokud to bude nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, a nezasahování OSN do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu (vyjma případů, kde to Charta výslovně umožňuje). Nedílnou součástí Charty OSN je i Statut Mezinárodního soudního dvora, který je hlavním soudním orgánem OSN.¹¹

Význam Charty OSN v oblasti ochrany práva na lidský život lze spatřovat především v tom, že se jednalo o vůbec první dokument mezinárodního práva, který zakotvil výslovně povinnost členských států zachovávat základní lidská práva (včetně práva na život) a podílet se na jejich ochraně.¹² OSN si totiž kladla za cíl prostřednictvím mezinárodní spolupráce „podporovat a posilovat úctu k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu plemene, pohlaví, jazyka nebo náboženství,“ přičemž články 55 a 56 Charty OSN tento cíl konkretizovaly. Od té doby úcta k lidským právům už nepatří do výlučné kompetence členských států OSN a je více příležitostí, kdy tato práva mohou být mezinárodně sledována a diskutována.¹³

S ohledem na to, že Charta OSN je dokumentem, který je až příliš obecný, přílišnou obecnost Charty pak rozvíjely a konkretizovaly členské státy OSN v dalších

---

¹¹ HENDRYCH, Dušan, Právní slovník, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 978-80-7400-059-1, s. 506.

¹² POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 978-80-7400-398-1 s. 93.

¹³ VOŘÍŠEK, Václav. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ. *Právní rozhledy*. 1995, č. 4. ISSN: 1210-6410. s. 168.

deklaracích a mezinárodních smlouvách.¹⁴ Mezi takové dokumenty patří i Všeobecná deklarace lidských práv, která byla přijata na půdě OSN v roce 1948.¹⁵

2.1.2 Všeobecná deklarace lidských práv

10. 12. 1948 se Valné shromáždění OSN usneslo na Všeobecné deklaraci lidských práv. Vzhledem k tomu, že měla formu rezoluce Valného shromáždění, neměla deklarace závazný charakter, avšak je jí třeba rozhodně přiznat podstatné účinky jako signálu a impulsu pro rozvoj problematiky ochrany lidských práv. Tato právně nezávazná deklarace totiž významně ovlivnila vznik celé řady mezinárodních úmluv o lidských právech, které již mají závazný charakter. Všeobecná deklarace lidských práv začíná v čl. 1 odkazem na hodnoty propagované francouzskou revolucí a francouzským Prohlášením práv člověka a občana z r. 1789 - svoboda, rovnost, bratrství. Rousseauova věta: „*Všichni lidé se rodí svobodní*“ byla rovněž převzata do čl. 1. Všeobecná deklarace lidských práv OSN působí přitom na členské státy především podstatnou kulturní silou. Vyjadřuje základní univerzální orientaci a určuje myšlenkový základ mezinárodního práva veřejného, ale i vnitrostátního práva všech států mezinárodního společenství.¹⁶ Význam Deklarace lze však dovodit i z toho, že Den přijetí Deklarace byl pak vyhlášen za Den lidských práv.¹⁷

Co se týká konkrétně práva na život, je upraveno v čl. 3 Všeobecné deklarace lidských práv, přičemž úprava je velmi stručná. Deklarace totiž v čl. 3 pouze stanoví, že: „*každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.*“¹⁸

Všeobecná deklarace lidských práv tak stanovila obsah jednotlivých lidských práv. Od té doby se však řada usnesení OSN, stejně jako další oficiální deklarace a ústavy států na tuto Deklaraci odvolávají, takže dnes může být přinejmenším ve svém „tvrdém jádru,“ do kterého patří vedle práva na život například i občanské svobody,

---

¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. Pojem lidských práv. *Juristic.cz* [online]. 2000 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://mezinarodni.juristic.cz/30481/clanek/mpv1.html>.

¹⁵ POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 978-80-7400-398-1 s. 93.

¹⁶ ARNOLD, Rainer. 50 let Všeobecné deklarace lidských práv. *Evropské právo*. 1998, č. 9. ISSN: 1210-5740. s. 14.

¹⁷ VOŘÍŠEK, Václav. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ. *Právní rozhledy*. 1995, č. 4. ISSN: 1210-6410. s. 168.

¹⁸ Čl. 3 Všeobecné deklarace lidských práv.

jakož i hospodářská, sociální a kulturní práva člověka vůči státní moci, považována za součást všeobecného mezinárodního práva.¹⁹

2.1.3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

„Všeobecná deklarace lidských práv měla i přes svoji doporučující povahu značný vliv na velké množství států, bylo však zřejmé, že je potřeba vypracovat pro státy závaznou mezinárodní úmluvu. Po nelehkých jednáních se 16. prosince 1966 podařilo Valnému shromáždění OSN schválit dva pakty o lidských právech, které začaly platit počátkem roku 1976.“²⁰ Jednalo se o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Pro úpravu práva na život je přitom stěžejní Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který tedy přímo vychází z Všeobecné deklarace lidských práv, a který byl přijat v roce 1966. Na rozdíl od Všeobecné deklarace je však Mezinárodní pakt o občanských a politických právech právně závazným dokumentem a také se právem na život zabývá poměrně podrobně.

Právo na život je v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech obsaženo v čl. 6. Čl. 6 odst. 1 stanoví, že *„každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.“²¹*

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech dále stanoví, že *„v zemích, kde nebyl zrušen trest smrti, může být rozsudek trestu smrti vyhlášen pouze za nejtěžší trestné činy v souladu s právem platným v době, kdy byl trestný čin spáchán, a nikoli v rozporu s ustanoveními tohoto Paktu a Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Tento trest může být vykonán pouze na základě konečného rozsudku vyneseneho příslušným soudem.“²²*

---

¹⁹ VORÍŠEK, Václav. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ. *Právní rozhledy*. 1995, č. 4. ISSN: 1210-6410. s. 168.

²⁰ BEDNÁŘ, Václav. Pojem lidských práv. *Juristic.cz* [online]. 2000 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://mezinarodni.juristic.cz/30481/clanek/mpv1.html>.

²¹ Čl. 6 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

²² Čl. 6 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech řeší rovněž situaci, kdy dochází ke genocidě. Stanoví, že pokud „zbavení života znamená zločin genocidia, rozumí se, že nic v tomto článku neopravňuje kterýkoli stát, který je smluvní stranou Paktu, odchýlit se od kteréhokoli závazku, jenž byl převzat na základě ustanovení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia.“²³

Pakt upravuje i případy osoby odsouzené k trestu smrti, když v čl. 6 odst. 4 říká, že „každý, kdo byl odsouzen k trestu smrti, má právo žádat o milost nebo zmírnění trestu. Amnestie, milost nebo zmírnění trestu smrti mohou být uděleny ve všech případech.“²⁴

Pro trest smrti dále pakt stanoví pravidlo, že „rozsudek trestu smrti nebude ukládán za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let a nebude vykonán na těhotných ženách.“²⁵

Lze tedy říci, že z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech vyplývá, že odstranění trestu smrti je velice žádoucí, nicméně Pakt ještě státy nezavazuje přímo k jeho zrušení.

V souladu s čl. 28 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech byl pak ustaven také Výbor pro lidská práva, který má vykonávat kontrolu dodržování paktu, nicméně jehož kompetence jsou ohraničeny početnými pojistkami ve prospěch suverenity států tak úzce, že stěžít může být považován za funkční orgán. Vedle informační činnosti a předkládání zpráv je jeho hlavním úkolem v případě porušení stvrzených lidských práv usilovat o nekonfliktní řešení konkrétní situace. Každý smluvní stát může prohlásit, že uznává kompetenci výboru přijmout a přezkoumat sdělení, v němž jeden smluvní stát tvrdí, že jiný smluvní stát nedodrжуje své závazky

---

²³ Čl. 6 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

²⁴ Čl. 6 odst. 4 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

²⁵ Čl. 6 odst. 5 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

plynoucí z tohoto Paktu. K tomuto účelu byl k Paktu připojen také „Opční protokol“ tj. dodatkový protokol, který vyžaduje zvláštní oddělený podpis a ratifikaci.²⁶

2.1.4 Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech

Jedná se o Protokol přijatý a vyhlášený rezolucí Valného shromáždění č. 44/128 ze dne 15. prosince 1989. Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech již na rozdíl od samotného Paktu zcela zakazuje trest smrti. Z tohoto zákazu umožňuje pouze jedinou výjimku, a to možnost státu učinit výhradu, která umožní uložit trest smrti v době války ve shodě s rozsudkem za nejtěžší vojenské trestné činy spáchané v době války.²⁷

2.2 Právo na život v dokumentech Rady Evropy

2.2.1 Evropská úmluva o lidských právech

Přijetí Všeobecné deklarace lidských práv v roce 1948 a počátek sjednocovacího procesu západoevropských demokratických států (vytvoření Rady Evropy) vyústily v roce 1950 ve vypracování a akceptaci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,²⁸ která byla přijata na půdě Rady Evropy.

Evropská úmluva o lidských právech se totiž velmi silně orientovala po vzoru Všeobecné deklarace lidských práv OSN. Tato skutečnost je dobře pochopitelná, jelikož vznik obou dokumentů je časově blízký. Na druhé straně však Evropská úmluva o lidských právech nepřevzala celou řadu práv obsažených ve Všeobecné deklaraci (např. právo na práci). Některá práva byla do Evropské úmluvy převzata teprve později prostřednictvím dodatkových protokolů (např. ochrana vlastnického práva prvním dodatkovým protokolem k úmluvě). Na rozdíl od Všeobecné deklarace lidských práv je však Evropská úmluva o lidských právech závazná pro ty státy, které ji ratifikovaly. Rovněž byl zaveden systém soudní ochrany, který byl k 1. říjnu 1998 reformován tak,

---

²⁶ VORÍŠEK, Václav. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ. *Právní rozhledy*. 1995, č. 4. ISSN: 1210-6410. s. 169.

²⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 100/2004 m. s. o Druhém opčním protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech týkající se zrušení trestu smrti.

²⁸ BLAHOŽ, Josef. Sjednocující se Evropa a lidská práva. *Aplikované právo*. 2003, č. 1. ISSN: 0231-6625. s. 5.

že v důsledku reformy se Evropský soud pro lidská práva stal stálým orgánem ochrany práv zakotvených v úmluvě. Jednotlivec může tudíž po vyčerpání prostředků vnitrostátní právní ochrany podat stížnost k ESLP.²⁹

Přínos Evropského soudu pro lidská práva je přitom nezpochybnitelný. Jeho jurisdikce se napřáhá přes 47 zemí čítajících 800 milionů obyvatel. Jakákoli fyzická a některé právnické osoby k němu mohou bez větších překážek podat proti těmto zemím stížnost namítající porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.³⁰

Co se týká samotné úmluvy, její preambule vyhlašuje, že cílem Úmluvy je dosažení větší jednoty mezi smluvními stranami. Jedním ze způsobů, jak má být tento cíl dosahován je, dle autora, ochrana a další rozvoj lidských práv. Úmluva však v určité míře toleruje pluralismus existující mezi jednotlivými státy Evropy.³¹

Právo na život je zakotveno v čl. 2 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, kde je stanoveno, že „*právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.*“³²

V rozporu s Úmluvou není zbavení života, které vyplývá z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při obraně každé osoby proti nezákonnému násilí; provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené; zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.³³

---

²⁹ ARNOLD, Rainer. 50 let Všeobecné deklarace lidských práv. *Evropské právo*. 1998, č. 9. ISSN: 1210-5740. s. 15.

³⁰ MAJERČÍK, Ljubomír. Nový protokol k Evropské úmluvě o lidských právech – dárek k 50. výročí štrasburského soudu. *Právní rozhledy*. 2009, č. 12. ISSN: 1210-6410, s. II.

³¹ BARINKA, Roman. Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému. *Právník*. 2005, č. 1. ISSN 0231-6625, s. 1073.

³² Čl. 2 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech.

³³ Čl. 2 odst. 2 Evropské úmluvy o lidských právech.

2.3 Právo na život v dokumentech EU

2.3.1 Charta základních práv EU

Tento dokument bývá také někdy nazýván „*Listina základních práv Evropské unie*.“ Charta základních práv EU „*vychází ze smluv Společenství a mezinárodních úmluv (např. Evropská úmluva o lidských právech z roku 1950 nebo Evropská sociální charta z roku 1989). Ale je založena také na ústavních tradicích členských států EU a na vydaných deklaracích Evropského parlamentu.*“³⁴

Je přitom skutečností, že původně byla Evropská společenství vytvořena hlavně pro dosažení cílů ekonomické povahy, avšak postupně docházelo k prohlubování i rozšiřování kompetencí jejich orgánů. Ze stále větší provázanosti ekonomických zájmů se zájmy jednotlivců (nikoli vždy jen sociální povahy) pak vyplynulo, že se Evropský soudní dvůr začal ve své rozhodovací činnosti stále více dotýkat oblasti lidských práv. Teprve později se pojem lidských práv, resp. „základních práv“, jak byl vytvořen judikaturou ESD, dostal do smluvních instrumentů, což představuje základní rozdíl oproti standardům lidských práv založeným například Radou Evropy, které vždy vycházejí ze smluvních textů, i když zejména v případě Evropské úmluvy o lidských právech bývají dotvářeny judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.³⁵

O vypracování Charty základních práv EU rozhodla dne 4. června 1999 Evropská rada v Kolíně nad Rýnem. V průběhu roku 2000 byl v rámci Konventu ustaveného z představitelů vlád, parlamentů a evropských institucí vypracován návrh Charty obsahující katalog základních práv EU. Návrh se pak dostal 3. října 2000 na pořad jednání Evropského parlamentu. Ten se vyjádřil ve prospěch začlenění vypracovaného dokumentu do evropského smluvního rámce, a to již na summitu v Nice, který se připravoval na prosinec téhož roku. V roce 2000 byla pak Charta

---

³⁴ Charta základních práv EU. *Euroskop* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>.

³⁵ ŠTURMA, Pavel. Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě. *Právní rozhledy*. 2004, č. 9. ISSN: 1210-6410, s. 321.

připojena ke Smlouvě z Nice, nicméně tehdy pouze jako nezávazná politická deklarace.³⁶

Tvůrcům Charty základních práv EU šlo při její tvorbě o to, aby vyloučili nebezpečí dvojích standardů lidských práv v Evropě, zejména však, aby Charta neposkytovala nižší úroveň ochrany než Úmluva. Proto bylo považováno za nezbytné zajistit koexistenci obou základních dokumentů při respektování výdobytků Úmluvy, dosažených na základě jejího výkladu ESLP. Proto je i v preambuli Charty obsažen odkaz na jeho rozhodnutí.³⁷

Charta základních práv EU se stala zcela právně závaznou pro členské státy EU až po ratifikaci Lisabonské smlouvy, tedy k 13. 11. 2009, do té doby byla Charta pouze právně nezávaznou deklarací.³⁸ „*Prostřednictvím Lisabonské smlouvy se právně nezávazná politická deklarace stala součástí primárního práva EU, formálně nicméně není součástí Lisabonské smlouvy.*“³⁹

Ve smyslu čl. 51 odst. 2 Charty základních práv EU nezakládá Charta jako taková žádné nové kompetence ani úkoly pro ES ani pro EU - nemění tedy nic na působnosti zřizovacích smluv (Smlouvy ES a Smlouvy EU). Toto ustanovení má výslovně potvrdit, že v komunitárním právu nadále v plném rozsahu platí zásada konkrétního dílčího zmocnění, zakotvená ve zřizovacích smlouvách, která nebude nijak dotčena ani Chartou.⁴⁰

Důležitým ustanovením Charty je v tomto ohledu čl. 52, který v odstavci 1 stanoví předpoklady ochrany, zejména možnosti omezení základních lidských práv. Zásadně se stanoví, že práva a svobody zakotvené v Chartě mohou být omezena. Omezení však může nastoupit pouze v případě výkonu práv a svobod podle Charty, nikoli ve vztahu k právům a svobodám jako takovým. Velmi významný je také čl. 53

---

³⁶ Listina základních práv EU. *Euroskop* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>.

³⁷ ŠTURMA, Pavel. Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě. *Právní rozhledy*. 2004, č. 9. ISSN: 1210-6410, s. 321.

³⁸ Charta základních práv EU. *Euroskop* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>.

³⁹ Listina základních práv EU. *Euroskop* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>.

⁴⁰ ARNOLD, Rainer. Charta základních lidských práv EU. *Evropské právo*. 2001, č. 4. ISSN: 1210-5740, s. 7.

Charty, který obsahuje interpretační pravidlo ve vztahu k normám komunitárního práva a mezinárodního práva veřejného. Charta nesmí být v žádném případě vykládána tak, aby zakládala možnost omezení nebo porušení základních lidských práv nebo svobod prostřednictvím ostatních norem komunitárního práva či mezinárodního práva veřejného, a to včetně ústav členských států. Cílem tohoto ustanovení Charty je také reagovat na potenciální kolize mezi ustanoveními v ústavách členských států a ustanoveními v Chartě.⁴¹

Co se týká konkrétně úpravy práva na život, je toto právo zakotveno ve čl. 2 Charty základních práv EU a právní úprava nepoměrně stručná. Charta stanoví, že „každý člověk má právo na život.“⁴² Ve druhém odstavci čl. 2 stanoví, že „nikdo nemůže být odsouzen k trestu smrti, ani popraven.“⁴³ Charta základních práv EU tudíž zcela jednoznačně zakazuje trest smrti.

---

⁴¹ ARNOLD, Rainer. Charta základních lidských práv EU. *Evropské právo*. 2001, č. 4. ISSN: 1210-5740, s. 7.

⁴² Čl. 2 odst. 1 Charty základních práv EU.

⁴³ Čl. 2 odst. 2 Charty základních práv EU.

3. Významné judikáty týkající se práva na život v rámci Evropy

Právo na život není jen abstraktním pojmem, ale jeho zakotvení a jeho chápání v mezinárodních i ústavněprávních dokumentech má celou řadu praktických důsledků. Tyto praktické otázky pak řeší například judikatura, a to jak judikatura českých soudů, tak i judikatura evropských a mezinárodních soudů. V následujících judikátech Evropského soudu pro lidská práva bude poukázáno na několik možných souvislostí práva na život a jeho limitů.

V zásadě lze přitom říct, že „*judikatura Evropského soudu pro lidská práva naznačuje, že je život jakožto právní statek chráněn rozmanitým způsobem: explicitní garancí článku 2 Evropské úmluvy o lidských právech jak ve své tradiční podobě, tak ve spojení s právní figurou aktivní ochrany práva na život; jinými lidskoprávními skutkovými podstatami odvozenými především z čl. 3 a 8 Úmluvy.*“⁴⁴

U některých kolizí více lidských práv, na jejichž příklady se v této kapitole především zaměřím, lze ovšem jen stěží na základě sporného textu Úmluvy dopředu vycházet z nějakého apriorního návodu, jak tyto kolize hierarchicky správně vyřešit. Tyto speciální kolize vyžadují zvláštní přístup v normativní rovině i v rovině konkrétních případů. Mezi takového problémové otázky patří ochrana života i přes vůli dotčeného, míra ochrany prenatálních forem života, upuštění od léčby na žádost pacienta, jehož výsledkem je ukončení života.⁴⁵

3.1 Pretty vs. Spojené království

Případ Diane Pretty proti Spojenému království řešil Evropský soud pro lidská práva ve vztahu k čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech, který byl citován v kapitole č. 2.2.1. V souvislosti s případem Diane Pretty se přitom jednalo o právo na život ve smyslu uvedené úmluvy ve vztahu k eutanazii, a tento rozsudek je možné

---

⁴⁴ HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu. *Právník*. 2004, č. 11. ISSN: 0231-6625.

⁴⁵ HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu. *Právník*. 2004, č. 11. ISSN: 0231-6625.

označit za jeden z nejznámějších rozsudků ve vztahu k právu na život. Tento případ se odehrál na počátku 21. století.

Skutkové okolnosti tohoto případu byly takové, že stěžovatelka paní Diane Pretty, byla státní příslušnice Spojeného království, matka dvou dětí narozená v roce 1958 (tedy v době podání návrhu k soudu ve věku 43 let) a žijící v anglickém Lutonu se svým manželem, za kterého byla provdána již 25 let, dcerou a vnučkou, trpěla neléčitelnou degenerativní nemocí v pokročilém stadiu.⁴⁶

Paní Diane Pretty byla postižena progresivním nervově degenerativním onemocněním motorických buněk centrálního nervového systému, což je onemocnění, které je provázeno vzrůstající svalovou slabostí zasahující příčně pruhované svalstvo. Výsledkem postupu nemoci je pak těžká slabost paží a nohou a zasaženy jsou i svaly umožňující dýchání. Smrt obvykle nastává jako důsledek oslabení dýchacích svalů udušením nebo v souvislosti s oslabením svalů kontrolujících mluvení a polykání. Žádná péče neumožňuje zabránění rozvoje nemoci. Nemoc byla v pokročilém stadiu, stav stěžovatelky se navíc od diagnostikování choroby v listopadu 1999 rychle zhoršil a onemocnění již bylo v pokročilém stadiu, kdy stěžovatelka byla již v době podání žádosti ochrnutá od krku dolů, prakticky nemohla mluvit a byla vyživována jen pomocí trubičky. Zbývající dobu života bylo možné počítat v týdnech či měsících. Mentální kapacita však v případě této nemoci postižena nebývá, jak tomu bylo i v případě paní Diane Pretty, což vedlo k tomu, že navzdory svému špatnému zdravotnímu stavu, paní Diane Pretty byla schopna činit rozhodnutí. Jejím přáním přitom bylo ukončit svůj život a tím i nedůstojné útrapy, ale tohoto kroku nebyla bez cizí pomoci již schopna. Její manžel však byl ochoten jí pomoci zemřít, nicméně dle anglického práva (podobně jako dle práva českého) není spáchání sebevraždy (resp. neúspěšného pokusu o ni) trestným činem, ovšem pomoc jinému ke spáchání sebevraždy je ve Velké Británii trestným činem, tudíž manžel paní Diane Pretty by byl za toto jednání trestně odpovědný, navíc

---

⁴⁶ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. K § 115 návrhu nového trestního zákoníku (usmrcení na žádost). *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11. ISSN: 1213-5313, s. 325.

protože paní Diane Pretty již nemohla sama učinit vůbec nic, znamenalo to v konečném důsledku, že ji manžel vlastně bude muset zabít.⁴⁷

V důsledku toho advokát, který zastupoval Diane Pretty, požádal jejím jménem v červenci roku 2001 státního zástupce, aby vyjádřil stanovisko, že nebude stíhat jejího manžela, pokud bude paní Diane Pretty pomáhat při sebevraždě, pro niž se paní Pretty vzhledem ke svému zdravotnímu stavu svobodně rozhodla. Protože státní zástupce odmítl takovéto stanovisko vydat, byl v této věci 20. srpna 2001 podán soudní návrh, domáhající se mimo jiné toho, aby soud prohlásil, že dotýčný zákon, na jehož ustanovení se státní zástupce odvolal ve svém odmítavém rozhodnutí, je v rozporu s čl. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, přičemž byl dále namítán rovněž rozpor s čl. 3, 8, 9 a 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv,⁴⁸ nicméně pro moji diplomovou práci je důležitý především čl. 2 Úmluvy, který se vztahuje k právu na život.

Předtím, než se stěžovatelka domáhala ochrany u Evropského soudu pro lidská práva, však ještě 17. října 2001 rozhodl v rámci soudního přezkumu londýnský divizní soud, že státní zástupce postupoval v souladu s právem, a že napadená právní ustanovení neodporují Evropské úmluvě. Odvolací výbor Sněmovny lordů pak tento právní názor potvrdil dne 29. listopadu 2001.

Ve stížnosti Evropskému soudu pro lidská práva byl vysloven argument, podle něhož je první větu čl. 2 Úmluvy (Právo každého na život je chráněno zákonem) třeba vykládat tak, že má-li každý zákonem chráněné právo na život, má takto chráněno i právo rozhodnout se, zda žít či umřít. Chráněno je přece subjektivní právo na život, nikoli absolutně život jako takový. Nikdo nesmí být protiprávně zbaven života někým třetím, zejména ne nezákonným rozhodnutím či postupem orgánů veřejné moci nebo osobami, které jsou vykonavateli této moci, každý však má právo sám rozhodovat o svém životě. Takovému výkladu nebrání podle této argumentace dokonce závěr, o který se opírá rozsudek ESLP ve věci Keenan v. Spojené království, totiž to, že vzniká povinnost zabránit vězni a duševně nemocnému člověku v tom, aby spáchal sebevraždu,

---

⁴⁷ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. K § 115 návrhu nového trestního zákoníku (usmrcení na žádost). *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11. ISSN: 1213-5313, s. 325.

⁴⁸ POMAHAČ, Richard. Diane Pretty v. Spojené království, *Evropské právo*. 2002, č. 11. ISSN: 1210-5740, s. 11.

neboť v podmínkách věznění a vzhledem k duševnímu onemocnění nemohlo jít o skutečně svobodné rozhodnutí spáchat sebevraždu. A dále: zákonodárství mnoha států asistovanou sebevraždu umožňuje, aniž by bylo namítáno porušování čl. 2 Úmluvy.⁴⁹

Tuto argumentaci Diane Pretty a jejího advokáta však Evropský soud pro lidská práva odmítl především tak, že zdůraznil, že právo na život ve smyslu čl. 2 Úmluvy nezaručuje individuální svobodu rozhodovat o kvalitě života, tzn. konstrukce práva na život ve smyslu čl. 2 Úmluvy má za účel chránit život, nikoli chránit právo osoby na to, co chce se svým životem učinit. Pokud by totiž soud byl ochoten uznat velice široký obsah práva na život, musel by v extrémním případě uznat, že čl. 2 Úmluvy zaručuje nejenom právo na život, ale také právo na smrt. I v případech, kdy zákonodárství některých států asistovanou sebevraždu umožňuje, by bylo možné napadnout tuto úpravu stížností na možný rozpor s čl. 2, to však ve stížnosti proti Spojenému království, kde asistovaná sebevražda není legalizována, nepřipadá v úvahu.⁵⁰

Evropská úmluva o lidských právech tedy podle Evropského soudu pro lidská práva zaručuje právo na život, bez kterého by prospěch z ostatních práv a svobod uvedených v Úmluvě byl bezcenný. ESLP se ve svých rozhodnutích drží přesně vymezených okolností, jež opravňují ke zbavení života. Ztotožňuje se s argumentem Velké Británie, že Úmluva zavazuje stát, aby se nejen zdržel záměrného a protiprávního zbavení života, ale i vyvíjel pozitivní kroky k ochraně života těch, kdo se nalézají v jeho jurisdikci. Tím je myšleno účinné trestní právo, zakazující a trestající činy směřující proti životu jiných osob. ESLP se neztotožnil s argumentem advokáta stěžovatelky, že by čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech poskytoval i negativní hledisko, tj. právo na ukončení života prostřednictvím asistované sebevraždy.

Pokud však odhlédneme od práva na život, zajímavý argument byl v této souvislosti uveden ve vztahu k čl. 3 Evropské úmluvy o lidských právech. Zde byla relevantní namítaná skutečnost, že dlouhé čekání na smrt, navíc prodlužované odmítavým postupem britských úřadů a soudů, může být kvalifikováno jako nelidské zacházení, a tedy i porušení čl. 3 Úmluvy. Z dřívější judikatury ESLP je zřejmé, že stát

---

⁴⁹ POMAHAČ, Richard. Diane Pretty v. Spojené království, *Evropské právo*. 2002, č. 11. ISSN: 1210-5740, s. 11.

⁵⁰ POMAHAČ, Richard. Diane Pretty v. Spojené království, *Evropské právo*. 2002, č. 11. ISSN: 1210-5740, s. 11.

má povinnost zdržet se chování, jež by způsobovalo jednotlivcům vážnou újmu, kterou by bylo možné chápat jako nelidské zacházení, a že existuje možnost poměrně pružného výkladu toho pojmu. ESLP však nesdílel názor, že bránění státnímu zástupci, aby nestíhal toho, kdo by napomáhal sebevraždě, je srovnatelné s uvedenými situacemi a odmítl tak rozšíření interpretace čl. 3 Úmluvy tímto směrem.⁵¹

Pro doplnění skutkových okolností případu uvádím, že pan Diane Pretty nakonec zemřela přirozenou smrtí v důsledku udušení dva týdny poté, co ESLP zamítl její návrh, aby bylo jejímu manželovi umožněno ji usmrтит.⁵²

3.2 Haas vs. Švýcarsko

K otázce asistované sebevraždy ve vztahu k právu na život se pak vztahuje případ Haas vs. Švýcarsko. Případ je novější než předchozí případ Diane Pretty, neboť o něm Evropský soud pro lidská práva rozhodoval v roce 2011, lze tedy říct, že se jedná o rozhodnutí aktuální. Stěžovatel přitom vedle čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech napadal zejména čl. 8 Úmluvy, který chrání právo na respektování soukromého a rodinného života, nicméně ESLP uvedl, že tento článek je v konkrétním případě stěžovatele nutné vykládat v souladu s dalšími články Úmluvy, přičemž skutková podstata případu spočívala především v tom, že stěžovateli trpícímu dlouhá léta maniodepresivní psychózou se nepodařilo získat látku nezbytnou k plánovanému dobrovolnému odchodu ze života na známé klinice Dignitas, která nabízela poskytnutí služby asistované sebevraždy. Stěžovatel ve vztahu k čl. 8 Úmluvy napadal podmínky, za kterých je možné se k potřebné látce dostat (lékařský předpis na základě podrobného psychiatrického posudku), a tvrdil, že není respektováno jeho právo rozhodnout o okamžiku a způsobu své smrti. Podle jeho názoru by ve výjimečných případech, jako je ten jeho, měl stát zaručit přístup k lékům nezbytným k důstojné sebevraždě. ESLP se však s názorem stěžovatele neztotožnil.⁵³

---

⁵¹ POMAHAČ, Richard. Diane Pretty v. Spojené království, *Evropské právo*. 2002, č. 11. ISSN: 1210-5740, s. 11.

⁵² LAVILLE, Sandra. Diane Pretty dies in the way she always feared. *The telegraph* [online]. 2002 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1394038/Diane-Pretty-dies-in-the-way-she-always-feared.html>.

⁵³ KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva - leden, únor 2011. *Soudní rozhledy*. 2011, č. 4. ISSN: 1211-4405, s. 149.

ESLP v odůvodnění rozsudku, v němž dospěl k závěru o neporušení zmíněného ustanovení Úmluvy, kromě jiného uvedl, že má za to, že právo jednotlivce rozhodnout o tom, jakým způsobem a ve který okamžik má skončit jeho život, a to za podmínky, že je schopen svobodně formovat svou vůli v daném ohledu a jednat podle toho, je jedním z aspektů práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy. ESLP dále uvedl také, že má za to, že je vhodné žádost stěžovatele o přístup k pentobarbitalu sodnému bez lékařského předpisu zkoumat z pohledu pozitivní povinnosti státu přijmout nezbytná opatření umožňující důstojnou sebevraždu. ESLP připomněl, že Úmluvu je třeba číst jako jeden celek, je tudíž „vhodné v rámci zkoumání případného porušení článku 8 Úmluvy se odvolat na článek 2 Úmluvy, který státním orgánům ukládá povinnost chránit zranitelné osoby i proti jednáním, kterým ony samy ohrožují svůj život.“⁵⁴ Podle názoru ESLP toto ustanovení čl. 2 Úmluvy nutí vnitrostátní orgány zabránit jednotlivci ukončit svůj život, jestliže jeho rozhodnutí nebylo učiněno svobodně nebo s úplnou znalostí věci.

Pokud se jedná o vážení jednotlivých zájmů, ESLP uznal vůli stěžovatele spáchat sebevraždu bezpečně, důstojně a bez zbytečné bolesti a utrpení, zejména vzhledem ke zvýšenému množství pokusů o sebevraždu, které selžou a které mají často vážné následky pro oběti i pro jejich blízké. ESLP však uvedl, že je toho názoru, že režim nastavený vnitrostátními orgány, kdy se s cílem předejít zneužití vyžaduje lékařský předpis, sleduje legitimní účel chránit každého zejména před přijetím unáhleného rozhodnutí, stejně jako předejít zneužití, zejména zabránit tomu, aby se pacient neschopný rozpoznat důsledky svého jednání dostal ke smrtelné dávce pentobarbitalu sodného či jiné podobné látky. ESLP dále uzavřel, že to platí tím spíše v případě země jakou je Švýcarsko, jejíž legislativa a praxe umožňují dosti snadno asistovat u sebevraždy jiné osoby. Jestliže nějaká země zaujme liberální přístup, vyžaduje to přijetí příslušných prováděcích opatření takové liberální legislativy a preventivních opatření proti zneužití.⁵⁵

---

⁵⁴ KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva - leden, únor 2011. *Soudní rozhledy*. 2011, č. 4. ISSN: 1211-4405, s. 149.

⁵⁵ KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva - leden, únor 2011. *Soudní rozhledy*. 2011, č. 4. ISSN: 1211-4405, s. 150.

3.3 Raffaele Mastromatteo vs. Itálie

Tento případ, který byl před Evropským soudem pro lidská práva rozhodován v roce 2002, se odehrál v Itálii a od předchozích dvou případů se svou skutkovou podstatou naprosto liší. Vztahuje se totiž k ochraně lidského života v případě, že došlo k trestnému činu - vraždě.

Skutková podstata tohoto případu spočívala v tom, že stěžovatel Raffaele Mastromatteo byl italským státním příslušníkem žijícím nedaleko Milána. Stěžovatelův syn zemřel na následky zranění při incidentu, který se stal 8. 11. 1989, kdy tři lupiči prchali z banky, kterou předtím přepadli, ale nenašli svého společníka, který na ně měl čekat v autě. Pokusili se proto zmocnit se vozidla, v němž jel stěžovatelův syn, kterého přitom smrtelně zranili. Pachatelé tohoto činu byli kriminální recidivisté, přičemž jeden z nich, shodou okolností, ten, který měl hlavní podíl na smrtelném zranění stěžovatele, si měl odpykávat trest za dřívější vraždu a loupež teoreticky až do 2. července 1999, nicméně soudce vykonávající dozor nad výkonem jeho trestu svolil k tomu, aby tento odsouzený mohl začátkem listopadu 1989 opustit věznici na krátkou dovolenou, protože nepředpokládal, že toho odsouzený využije k páchání další trestné činnosti. Dalším dvěma pachatelům, kteří měli rovněž být v tomto období ve výkonu trestu, byl povolen zvláštní režim při výkonu trestu, neboť jeden z nich měl povinnost ve vězení přebývat pouze v nočních hodinách a další měl povoleno přerušování pobytu ve věznici s tím, že byl povinen denně se hlásit na policejní stanici. Soudce, který rozhodl o těchto alternativách, předpokládal, že oba využijí těchto opatření, aby řádně pracovali. Pouze jeden z pachatelů loupeže měl již předchozí trest zcela vykonaný.⁵⁶

Italské soudy odsoudily v důsledku výše zmíněné loupeže, kdy zemřel syn stěžovatele, znovu zmíněné zločince k trestům odnětí svobody a stěžovateli pak bylo v civilním řízení přiznáno odškodnění ve výši 50 milionů italských lir, které mu měli odsouzení vyplatit. Raffaele Mastromatteo však požadoval i kompenzaci od státu v režimu odškodnění osob, které se staly obětí organizovaného zločinu, neboť zpráva milánského prefekta dávala předmětnou bankovní loupež do souvislosti s činností milánského gangu bankovních lupičů. Řada okolností, mezi nimi zejména to, že tři z

---

⁵⁶ POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva: rozh. č. 37703/97. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 11. ISSN: 1213-5313, s. 342.

lupičů, kteří byli v rozhodné době ve výkonu trestu odnětí svobody, mohli zároveň uskutečnit útok, který měl relativně dobrou šanci být pro zločince úspěšným – byla z hlediska rozkrývání celé zločinecké organizace přinejmenším podezřelá. Italské úřady však v průběhu dalšího vyšetřování souvislost incidentu z 8. 11. 1989 s činností milánské mafie nepotvrdily, takže ani nárokům stěžovatele, opírajícím se o tvrzení, že se stal obětí organizovaného zločinu, nebylo vyhověno. V listopadu 1996 Rada státu odmítla návrh podaný v této věci a v únoru 1997 v neprospěch stěžovatele rozhodl i italský prezident jako poslední vnitrostátní instance, která mohla o státní kompenzaci rozhodnout. Následně byla podána stížnost ESLP, která namítala porušení čl. 2 Úmluvy, tedy práva na život stěžovatelova syna, a to hned ze dvou důvodů. Jednak proto, že nepromyšlená reintegrační rozhodnutí soudců, která umožňovala *pachatelům dále* pokračovat v jejich zločineckých aktivitách, nepřímo způsobila smrt stěžovatelova syna. Dále také proto, že italské orgány odmítly vyhovět návrhu, který stěžovatel podal jako oběť organizovaného zločinu.⁵⁷

„Velký senát Evropského soudu pro lidská práva konstatoval, že dle ustálené judikatury platí, že státy mají povinnost chránit život i tím, že účinně funguje jejich systém trestní spravedlnosti. Tato pozitivní povinnost však neznamena, že stát je zavázán zabránit v této souvislosti každému smrtelnému incidentu. Je totiž třeba prokázat, že existovaly informace o tom, že konkrétním osobám hrozí smrtelné nebezpečí a že justiční orgány toto riziko hrubě podcenily.“⁵⁸

Samotná existence probačního systému v rámci státu, který umožňuje, aby za přiměřených podmínek dohledu i ti vězni, kteří jsou odsouzeni k relativně dlouhému odnětí svobody, mohli opouštět věznici a pracovat v civilním prostředí, ani možnost kázeňsky odměňovat tyto vězně krátkou dovolenou, nemohou být apriorně posuzovány jako nepřiměřené riziko pro společnost. Není prokázáno, že by využívání těchto prostředků bylo specifickou příčinou růstu kriminality ohrožující životy lidí. Soudce rozhodující o alternativních opatřeních s reintegračním účelem si jistě mohl a měl být vědom obecného rizika, které je s jeho rozhodnutím spojeno, to však je příliš málo na

---

⁵⁷ POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva: rozh. č. 37703/97. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 11. ISSN: 1213-5313, s. 342.

⁵⁸ POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva: rozh. č. 37703/97. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 11. ISSN: 1213-5313, s. 343.

to, aby jeho rozhodnutí mohlo být posuzováno jako jedna z právně relevantních příčin smrti stěžovatelova syna, neboť se neprokázalo, že zemřelý syn stěžovatele by mohl být ohrožen více než kterýkoli jiný člen společnosti. Řádná péče, s níž musí soudce v takovýchto případech postupovat, nebyla v daném případě vážně zanedbána, neboť soudce si ke svým rozhodnutím vyžádal všechny zákonem požadované podklady, a protože samotná reintegrační opatření, jsou-li spojena s přiměřeně účinnými prostředky dozoru, sledovaly legitimní účel. Velký senát ESLP proto dospěl jednomyslně k závěru, že nelze dle zjištěných skutečností přičítat smrt stěžovatelova syna A. Mastromattea soudcovskému pochybení a že v tomto ohledu nedošlo k porušení čl. 2 Úmluvy.

Dalším aspektem stížnosti bylo to, že soudcovské pochybení vůbec nemohlo být v procesu týkajícím se tvrzeného nároku proti státu potvrzeno, ovšem ani vyvráceno. Velký senát ESLP konstatoval, že italské úřady a soudy odvedly dobrou práci, když se jim podařilo usvědčit pachatele zločinu vraždy a bankovní loupeže, i když jistě měly poněkud ulehčenou situaci potud, že šlo o osoby vyšetřovatelům i soudcům z dřívějšíka známé. Proběhlo rovněž civilní řízení, které uložilo povinnost odškodnit oběť samotnými pachateli zločinu. Je pravdou, že stěžovatel neuspěl v řízení, jehož smyslem je odškodnit oběti organizovaného zločinu. V těchto případech na sebe přijímá italský stát závazek ulehčit situaci těm, kdož utrpěli škodu v důsledku teroristických činů a dalších striktně vymezených forem organizovaného zločinu. Pokud ovšem nebylo prokázáno, že se skutečně jednalo o organizovaný zločin ve smyslu italského trestního práva, měla se oběť spolehnout na další právní prostředky, které italský právní řád nabízí. Tak přichází v úvahu žaloba proti státu na náhradu škody stejně jako speciální žaloba podle italského zákona o odpovědnosti soudců. Pouhé tvrzení stěžovatele, že podání těchto žalob bylo z jeho hlediska nákladnější než podání návrhu na své odškodnění jako oběti organizovaného zločinu, nemůže být považováno za dostatečné ospravedlnění toho, proč stěžovatel těchto vnitrostátních právních prostředků nevyužil. Vážnějším argumentem stížnosti však nepochybně je, že v civilním procesu na náhradu škody může jednotlivec jen obtížně unést důkazní břemeno proti státu, a to zvláště za situace, kdy je v sázce otázka úmyslného či nedbalostního „nahrávání“ úředníků a potažmo i soudců organizovanému zločinu. Naprostá většina členů Velkého senátu však zastává názor, že z článku 2 Úmluvy, který upravuje právo na život, „nelze vyvodit objektivní odpovědnostní povinnost státu kompenzovat újmu obětem kriminálních činů

recidivistů, které mají za následek smrt. Výrok Velkého senátu v tomto případě zní tak, že nedošlo k porušení článku 2 EÚLP v souvislosti s preventivní povinností státu chránit život (poměrem hlasů 17 : 0), ani v souvislosti s neposkytnutím soudní ochrany oběti, požadující od státu příslušnou kompenzaci (poměrem hlasů 16 : 1).“⁵⁹

3.4 Tysiąc vs Polsko

Poslední zvolený judikát se vztahuje k problematice potratů v Polsku jako v zemi, kde jsou potraty v zásadě zakázány, a jsou možné jen ze zákonem stanovených důvodů, mezi které patří i ohrožení zdraví matky.

Situace v tomto případě byla taková, že stěžovatelka, která trpěla od dětství silnou krátkozrakostí, v únoru roku 2000 potřetí otěhotněla (prvé dvě děti přišly na svět císařským řezem). Navštívila tři oční lékaře, kteří sice shodně konstatovali, že těhotenství a porod představují riziko pro její zrak, odmítli však stěžovatelce, která v té době měla na obou očích 24 dioptrií, vydat doporučení k interrupci. Stěžovatelka svůj zdravotní stav konzultovala u dalších lékařů, ale pouze jeden z nich (praktický lékař) jí toto doporučení nakonec vystavil. Na příslušné klinice však lékař odmítl umělé přerušování těhotenství provést, a stěžovatelka tak v listopadu 2000 potřetí porodila dítě, opět císařským řezem. Po porodu se její zrak zhoršil tak, že v době podání stížnosti již rozeznávala předměty pouze do vzdálenosti jednoho a půl metru. Trestní oznámení, které stěžovatelka podala na lékaře, který odmítl interrupci provést, bylo odloženo, když znalci ve svém posudku vypracovaném na žádost prokurátora uvedli, že těhotenství a porody stěžovatelky neměly vliv na zhoršování jejího zraku.⁶⁰ Polské právo tudíž podle stěžovatelky chránilo život nenarozeného dítěte již od počátku těhotenství na úkor zdraví jeho matky.

Evropský soud pro lidská práva se v tomto případě nijak nezabýval tím, zda v případě stěžovatelky měla být interrupce provedena či nikoli. Samotné odmítnutí umělého přerušování těhotenství nebylo důvodem, pro který většina soudců sedmičlenného senátu dospěla k závěru, že Polsko nepřípustným způsobem zasáhlo do

---

⁵⁹ POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva: rozh. č. 37703/97. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 11. ISSN: 1213-5313, s. 343.

⁶⁰ KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva – březen a duben 2007. *Soudní rozhledy*. 2007, č. 6. ISSN: 1211-4405, s. 248.

práva stěžovatelky na soukromý a rodinný život, protože tímto důvodem byla pouze absence určitého procesního mechanismu, prostřednictvím kterého by mohly být řešeny sporné případy, a to až už by ke sporům došlo mezi názory jednotlivých lékařů nebo mezi jejich odborným názorem a subjektivním pohledem dotčené ženy.⁶¹

ESLP tedy přímo nevyhodnotil, že by právo na život nenarozeného dítěte v počátečním stádiu těhotenství mělo či nemělo být chráněno, ale vyhodnotil, že by měly existovat určité procesní mechanismy, které by v takových případech umožňovaly přezkum konkrétní situace.

---

⁶¹ KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva – březen a duben 2007. *Soudní rozhledy*. 2007, č. 6. ISSN: 1211-4405, s. 248.

4. Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu v oblasti práva na život

Podobně jako Evropský soud pro lidská práva se otázce práva na život věnoval v řadě případů i Mezinárodní trestní soud. S ohledem na menší počet judikátů v případě Mezinárodního trestního tribunálu než u Evropského soudu pro lidská práva, bude v této práci analyzován pouze jeden judikát.

4.1 O Mezinárodním trestním soudu

Úvodem této kapitoly považuji za nutné zmínit, že instituce Mezinárodního trestní soud především usiluje o uplatňování mezinárodní spravedlnosti ohledně genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů, přičemž jeho současné působení se soustřeďuje především na osobní zodpovědnost místních politických a vojenských elit za násilné konflikty na africkém kontinentu.⁶² Tyto zločiny jsou obvykle spojeny právě s usmrcováním osob, čímž se nezbytně dotýkají otázky práva na život.

„Mezinárodní trestní soud byl ustaven Římským statutem Mezinárodního trestního soudu přijatým 17. července 1998 na konferenci zplnomocněných zástupců v Římě. Soud je oprávněn vyšetřovat a trestat jedince odpovědné za genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Pod pravomoc soudu bude po dosažení shody na definici spadat i akt agrese. Statut vstoupil v platnost 1. července 2002. K prosinci 2003 k němu přistoupilo 92 států.“⁶³

Co se týká samotného řízení před Mezinárodním trestním soudem, seznam obviněných Mezinárodním trestním soudem zahrnuje jednotlivce, které hlavní žalobce na základě Římského statutu obžaloval v kterémkoliv bodě přijatého statutu z genocidy, zločinů proti lidskosti či válečných zločinů. Jednotlivec může být obviněn na základě zatýkacího rozkazu nebo předvolání v případě shledání opodstatněné domněnky o spáchání zločinu spadajícího do jurisdikce soudu. Soud se přitom zabývá především

---

⁶² CVIKOVÁ, Lucie. Umar al-Bašír a Thomas Lubanga před Mezinárodním trestním soudem. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 8. ISSN: 1213-5313, s. 174.

⁶³ Mezinárodní humanitární právo - Mezinárodní trestní soud (ICC). *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67&subkap=74>.

zločiny spáchanými v Ugandě, Demokratické republice Kongo, Středoafričké republice a Súdánu a jsou vyšetřovány pouze zločiny spáchané po prvním červenci roku 2009.⁶⁴

4.2 Případová studie

Zajímavou případovou studií je kauza současného prezidenta Súdánu Umara-al-Bašira. Případ se vztahuje k podílu prezidenta Súdánu na genocidě v Dárfúru, v jejímž důsledku došlo k usmrcení stovek tisíc lidí. Případ je zajímavý tím, že se mimo jiné jedná se o první obviněnou úřadující hlavu státu a Mezinárodní trestní soud odůvodňuje své rozhodnutí vysvětlením, že v Dárfúru kvůli bojům mezi milicemi Janjaweed a separatisty zemřelo tři sta tisíc lidí a dva milióny a sedm set tisíc lidí přišlo o svůj domov. Samotné vyšetřování v Súdánu bylo v tomto případě iniciováno Radou bezpečnosti OSN, jelikož Súdán není smluvní stranou Římského statutu. V roce 2009 pak byl na Umara-al-Bašira vydán Mezinárodním trestním soudem zatykač. V rámci Súdánu však v důsledku tohoto kroku došlo především k zintenzivnění represí vůči opozici a k dalšímu vyvražďování. Sporným bodem prvního zatykače byla otázka, zda se měl prezident Súdánu dopustit také zločinu genocidy, nicméně v roce 2010 došlo k vydání druhého zatykače, kde již tato skutečnost byla chápána jako nesporná. Podle hlavního žalobce v případě, Luise Morena-Ocampo měl Umar al-Bašir plán, na základě kterého chtěl zničit tři hlavní etnické skupiny v Dárfúru, Masalitu a Zaghawě: dále ve svých reakcích na útoky rebelujících skupin usilujících o větší autonomii použil vládní vojáky a arabské milice a účelově zasahoval desetitisíce civilních obyvatel náležejících k těmto skupinám při bojích na kopcích a ve vesnicích.⁶⁵

Vznesení tohoto obvinění bylo doprovázeno i rozkolem mezi některými státy; a proti byla například Čína, což bylo patrně dáno tím, že na rozdíl od odmítavého postoje řady ostatních států přerušivších s ním politický styk v létě 2011 Umar al-Bašir navštívil Čínu a vedl s jejími představiteli politická jednání. Při jednání v Radě bezpečnosti OSN k odkladu vyzvaly i Africká unie a Liga arabských států obávajících se toho, že obžaloba Umara Al-Bašira by mohla destabilizovat region, zjiřit dárfúrský konflikt a ohrozit křehkou existující dohodu mezi povstalcí a súdánskou vládou.

---

⁶⁴ CVIKOVÁ, Lucie. Umar al-Bašir a Thomas Lubanga před Mezinárodním trestním soudem. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 8. ISSN: 1213-5313, s. 174.

⁶⁵ CVIKOVÁ, Lucie. Umar al-Bašir a Thomas Lubanga před Mezinárodním trestním soudem. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 8. ISSN: 1213-5313, s. 174.

Navzdory těmto námitkám Mezinárodní trestní soud trval na svém stanovisku, že Umar al-Bašír je zodpovědný za řízení útoků proti civilistům v Dárfúru, vraždy, únosy, mučení a deportace velkého počtu obyvatel, i když na začátku sporným bodem bylo prokázání obvinění z výše uvedeného zločinu genocidy.⁶⁶

Ačkoli první zatykač byl na Umara-al-Bašíra vydán již v roce 2009, doposud svému zadržení uniká, tudíž případ nebyl ještě žádným způsobem vyřešen a rozhodnut.⁶⁷ Je však zřetelně patrné, že „žalobci a soudci Mezinárodního trestního soudu vycházejí z evropských kulturních tradic a usilují o sledování spravedlnosti v celosvětovém měřítku; v souvislostech kritiky Africké unie a Afrického soudu zdůrazňují, že nejsou schopny potrestat viníky za spáchání válečných zločinů, zločinů proti lidskosti, genocidu a agresí na africkém kontinentu.“⁶⁸

---

⁶⁶ CVIKOVÁ, Lucie. Umar al-Bašír a Thomas Lubanga před Mezinárodním trestním soudem. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 8. ISSN: 1213-5313, s. 175.

⁶⁷ Omar- al - Bashir. *Hunffington post* [online]. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.hunffingtonpost.com/news/omar-al-bashir/>

⁶⁸ CVIKOVÁ, Lucie. Umar al-Bašír a Thomas Lubanga před Mezinárodním trestním soudem. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 8. ISSN: 1213-5313, s. 175.

5. Zakotvení práva na život v současných českých především ústavních předpisech

5.1 Ústava ČR

Přímo v Ústavě ČR není právo na život zakotveno nijak konkrétně, lze jeho zakotvení dovést spíše obecně ze zakotvení základních lidských práv, mezi něž právo na život patří.

Na počátku této kapitoly považují za nutné zmínit, že české právo je založeno na principu evropské neboli kontinentální právní kultury. Z toho mimo jiné vyplývá, že pramenem práva v evropském kontinentálním právním systému jsou zejména právní normativní akty a dále také mezinárodní smlouvy. Základem celého právního řádu České republiky je pak základní zákon státu, kterým je Ústava ČR. Ústavu ČR je možné dokonce označit i jako zakládající listinu současného českého státu. V Ústavě se Česká republika zavázala chránit základní lidská práva, mezi něž patří mimo jiné i právo na ochranu lidského života.

V čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR je pak další důležitý závazek České republiky, který stanoví, že „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“⁶⁹ Česká republika se zde tedy zavázala dodržovat právní závazky plynoucí i z mezinárodních smluv. Mezinárodní smlouvy zavazují Českou republiku k postihování některých jimi vymezených protiprávních jednání. Mezinárodní smlouvy jsou ovšem postaveny na roveň zákonům ČR, nemají tedy právní sílu ústavních zákonů, nicméně z Ústavy ČR tedy vyplývá tzv. aplikační přednost mezinárodních smluv před českými zákony. Mezi mezinárodními smlouvami je přitom celá řada smluv, které se rovněž zaměřují na ochranu lidských práv a svobod, mezi nimiž je právo na život a jeho ochranu považována za základní a nezadatelné lidské právo.

---

⁶⁹ Čl. 1 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústavy ČR.

Dalším ustanovením, které pak chrání lidská práva včetně práva na život je ustanovení čl. 4 Ústavy ČR., který stanoví, že „základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.“⁷⁰

Základní práva a svobody vymezují vztah nikoliv mezi jednotlivci či právníckými osobami, nýbrž vztahy mezi jednotlivcem a státem (veřejnou mocí) navzájem, z nichž pro soukromé osoby (fyzické, právnícké) plynou konkrétní nároky vázané právě na jejich osobu. Stát je adresátem těchto práv a jednatel jejich nositelem. Jejich uplatnění na vztahy mezi soukromníky je diskutovanou otázkou tzv. horizontálního působení základních práv.⁷¹ To tedy znamená, že právo na život zakotvené v ústavních předpisech je právem, které má být zajištěno ze strany státu.

Podle jiného názoru jsou za základní práva v demokratických státech považována práva či nároky lidí vůči státu, která nenabývají soukromoprávní povahy, tedy subjektivní veřejná práva. Veřejným právem je jednotlivci propůjčeno oprávnění, aby od státu vyžadoval určité chování.⁷²

Zdrojem ústavního práva však nemusí být nutně jen ústavní zákony (v ČR tedy Ústava a zejména Listina). Práva, která jsou pod ochranou státu, mohou být obsažena rovněž v pramenech mezinárodního práva (v praxi půjde zejména o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, o které bylo pojednáno výše), či v obecných principech právních, které nemusejí být nezbytně přímo vyjádřeny v některém z formálních pramenů práva.⁷³

V čl. 3 Ústava ČR také výslovně stanoví, že „součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod,“⁷⁴ která již obsahuje konkrétnější úpravu práva na život a o které bude pojednáno v následující kapitole.

---

⁷⁰ Čl. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústavy ČR.

⁷¹ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*, 2. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN 978-80-904083-7-1, s. 52.

⁷² IVIČIČ, Marek. K horizontálnímu působení základních práv a svobod. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 6. ISSN: 1210-6348, s. 21.

⁷³ MORAVEC, Ondřej. Aplikace ústavních norem před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 4. ISSN: 1210-6348, s. 13.

⁷⁴ Čl. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústavy ČR.

5.2 Listina základních práv a svobod

Základní práva podle Listiny základních práv a svobod mají povahu veřejných subjektivních práv. Ustanovení o lidských právech jsou přímo vynutitelným právem. Nejsou pouhou politickou deklarácí či monologem zákonodárce, naopak myšlenka přímé aplikovatelnosti ústavy se v teorii ústavního práva stala paradigmatickým východiskem a v aplikační praxi běžnou součástí argumentačního instrumentaria Ústavního soudu. Procesním nástrojem ochrany subjektivních ústavních práv je ústavní stížnost. Nositelem základních práv je jednotlivec a jejich adresátem veřejná moc. Tato struktura právního vztahu vyplývá přímo ze samotné podstaty základních práv. Vlastní formulace Listiny není v tomto směru zcela rozhodující, ačkoli může být v řadě případů významná.⁷⁵

Jak již bylo uvedeno v úvodu této práce, nejdůležitějším ustanovením ústavního práva ve vztahu k právu na život, je čl. 6 Listiny základních práva svobod, který stanoví, že:

- (1) *„Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*
- (2) *Nikdo nesmí být zbaven života.*
- (3) *Trest smrti se nepřipouští.*
- (4) *Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.*“⁷⁶

Z Listiny vyplývá, že právo na život je základním právem člověka, které je univerzální, přičemž v odst.1 je toto právo formulováno obecně, v odst.2 a 3 je konkretizováno a v odst.4 se stanoví, která jednání nejsou porušením práva na život tímto článkem chráněným a stanoví tím ve smyslu čl.4 Listiny jeho ústavní meze. Platí, že jako subjekt práva na život má každý právo o svém životě rozhodovat. Toto právo je však nezcizitelné a nezadatelné a nemůže být přeneseno na někoho jiného, aby o něm rozhodoval nebo se podílel na odnětí života – souvisí s tím např. nedovolení euthanasie a trestnost účasti na sebevraždě. Toto právo však za určitých okolností nevylučuje, aby

---

⁷⁵ MORAVEC, Ondřej. Aplikace ústavních norem před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 4. ISSN: 1210-6348. s. 13.

⁷⁶ Čl. 6 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.

byla jednotlivci uložena povinnost obětovat i život (např. v případě obrany státu). Stát je pak obecně zavázán zajistit toto právo ve vztahu k útokům jiných, i ve zvláštních případech jako v oblasti veřejného zdraví (např. ochrana před epidemiemi apod.).⁷⁷

Co se týká druhého odstavce čl. 6 Listiny, výslovně je zakázáno, aby někdo jiného života zbavil, přičemž sankce za porušení tohoto zákazu je obsažena v trestním právu. K odstavci 3 čl. 6 Listiny lze říct, že zákaz trestu smrti naprosto kategoricky, bez jakékoliv jiné možnosti. Odst. 4 čl. 6 Listiny nevymezuje, co vše není z pohledu úmyslného či nedbalostního jednání individua trestným činem a široce odkazuje na konkrétní vnitrostátní zákonnou úpravu – Listina totiž ponechává zákonodárci prostor pro stanovení případů, které nejsou porušením práv chráněných tímto článkem, neznamená to možnost libovůle (musí však být šetřeno podstaty a smyslu ustanovení). Trestní zákoník pak některé okolnosti vylučující protiprávnost v případě usmrcení jiné osoby vymezuje, další lze pak nalézt např. v právní teorii.⁷⁸

Ve vztahu k právu na život lze dále uvést, že zatímco z pohledu lékařského je zpravidla smrt delší dobu trvajícím procesem, z hlediska práva je to vždy jeden konkrétní okamžik, je přitom věcí právního řádu, aby určil, který konkrétní okamžik v procesu postupného odumírání organismu má právní význam.⁷⁹

5.3 Zakotvení práva na život v dalších předpisech

Ochranu práva na život poskytují v českém právu vedle ústavních předpisů i další právní předpisy. K nejdůležitějším z nich patří zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Vedle toho se k otázce smrti, která ohraničuje život a tudíž i právo na něj, vztahují i některá ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, která zde rovněž zmíním.

---

⁷⁷ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-140-3, s. 971 a násl.

⁷⁸ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-140-3, s. 971 a násl.

⁷⁹ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-140-3, s. 971 a násl.

5.3.1 Trestní zákoník

Trestní právo a zejména trestní zákoník poskytuje ochranu proti úmyslným útokům proti životu a zdraví, ale i proti nedbalostním jednáním ohrožujícím nebo porušujícím život nebo zdraví. Trestní zákoník chrání život a zdraví jednotlivce jako nejdůležitější společenskou hodnotu. Tím tato úprava navazuje na článek 6 Listiny základních práv a svobod.⁸⁰ Na rozdíl od předpisů ústavního práva, pokud se jedná o předpisy práva trestního, chrání především právo na život ve vztahu dvou jednotlivců (fyzických či právnických osob).

Trestní zákoník přitom právo na život, resp. jeho ochranu zakotvuje především v Hlavě I. zvláštní části, kde upravuje trestné činy proti životu a zdraví. Současný trestní zákoník na rozdíl od předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb. systematicky odděluje ochranu života od ochrany zdraví a zařazuje příslušné trestné činy především do prvních samostatných dvou dílů, kdy první díl tvoří trestné činy proti životu a druhý díl tvoří trestné činy proti zdraví. Dále byly do této hlavy zařazeny i trestné činy, které chrání ohrožení života a zdraví osob individuálně neurčených, kdy díl tři je tvořen trestnými činy ohrožujícími život nebo zdraví, přičemž některé další takové trestné činy jsou z hlediska jejich druhového objektu (velký rozsah nebezpečí ohrožující široký okruh zájmů přesahující ochranu života a zdraví) zařazeny do hlavy sedmé o trestných činech obecně nebezpečných a z hlediska chráněných zájmů byl také zařazen do této hlavy do dílu čtvrtého také trestné činy proti těhotenství ženy, neboť je třeba chránit nejen život člověka, ale i vznikající život, což Listina základních práv a svobod vyjadřuje v čl. 6 odst. 1 Listiny tím, že lidský život je hoděn ochrany již před narozením.⁸¹

Klasické trestnými činy proti životu uvedené v dílu prvním této hlavy jsou následující: vražda, zabití, vražda novorozeného dítěte matkou, usmrcení z nedbalosti, účast na sebevraždě.⁸²

---

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1457.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1457.

⁸² § 140-144 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Trestných činů, jejichž objektem je život, anebo které způsobují takové následky na životě, je však ještě daleko více. Do první hlavy zvláštní části však byly zařazeny jen ty, u kterých je život nebo zdraví jediným nebo hlavním objektem trestného činu. *Život člověka je však chráněn i v dalších hlavách zvláštní části trestního zákoníku*, a to ať v základních nebo v kvalifikovaných skutkových podstatách (např. loupež podle § 173, braní rukojmí podle § 174, opuštění dítěte nebo svěřené osoby podle § 195, týrání svěřené osoby podle § 198, týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199, obecné ohrožení podle § 272, obecné ohrožení z nedbalosti podle § 273, rozvracení republiky podle § 310, teroristický útok podle § 311, teror podle § 312, násilí proti úřední osobě podle § 325, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352), nebo v kvalifikovaných skutkových podstatách některých trestných činů (např. těžké ublížení na zdraví s následkem smrti podle § 145 odst. 3 apod.).⁸³

5.3.2 Občanský zákoník

Občanský zákoník neupravuje přímo právo na život, ale upravuje celou řadu souvislostí, mezi něž patří např. skutečnost, že podle ustanovení § 23 má člověk právní osobnost od narození až do smrti.⁸⁴ Ustanovení § 26 pak upravuje důkaz smrti, čímž do jisté míry navazuje na chápání smrti, jak bylo již zmíněno výše v souvislosti s výkladem Listiny základních práv a svobod, tj. situaci, kdy dle právního řádu život končí určitým konkrétním okamžikem. Ustanovení § 26 odst. 1 občanského zákoníku totiž stanoví, že *„smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem.“*⁸⁵

Pro případ, že není možné smrt prokázat výše uvedeným způsobem, upravuje občanský zákoník v ustanovení § 26 odst. 2 i náhradní možnost, když stanoví, že *„nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. V rozhodnutí určí soud den, který platí za den smrti.“*⁸⁶

---

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1457.

⁸⁴ § 23 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁸⁵ § 26 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁸⁶ § 26 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Přímo ochrana lidského života je však v občanském zákoníku realizována především tak, že ten, „*kdo usmrtí člověka, je povinen (peněženě) odškodnit pozůstalé (manžela, děti, rodiče a další osoby, které byly usmrcenému blízké)*.“⁸⁷ Na rozdíl od předcházející právní úpravy současný občanský zákoník již neobsahuje tabulky, které stanovovaly dříve přesnou výši odškodnění, ale ponechává stanovení jeho výše na soudci na základě charakteristik konkrétního případu.

---

⁸⁷ Náhrada za ublížení na zdraví a usmrcení. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/nahrada-za-ublizeni-na-zdravi-a-usmrceni/>.

6. Srovnání právní úpravy práva na život v předchozích československých Ústavách

Tuto kapitolu považuji za jednu z nejdůležitějších kapitol této práce, neboť právě v této části bude především naplněn hlavní cíl této diplomové práce, kterým je analyzovat právo na život z pohledu českých právních dokumentů a srovnat jeho vývoj v českém právním prostředí od vzniku Československa až do současnosti.

Je to totiž právě Ústava, která byla vždy chápána jako základní dokument, jehož úkolem je organizace státní moci a vymezení jejích hranic apod. Ústava je tedy dokument, který má jak organizační tak i garanční charakter. V průběhu ústavního vývoje se součástí ústavních zákonů stala také úprava postavení člověka a tím došlo k zakotvení lidských práv na nejvyšší (ústavní) úrovni.⁸⁸ Z těchto důvodů je i vývoj ústavního zakotvení práva na život nesporně důležitým tématem.

6.1 Prozatímní Ústava z roku 1918

Prakticky ihned po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku samostatného Československa byl přijat vůbec první ústavní dokument, kterým byla prozatímní Ústava z roku 1918, kterou projednal a schválil Národní výbor dne 13. 11. 1918 a vyhlášena byla dne 14. 11. 1918.⁸⁹

Tento dokument však upravoval pouze nejzákladnější otázky existence a fungování samostatného Československého státu, mezi které patří např. moc zákonodárná, výkonná nebo soudní a prezident republiky. V tomto dokumentu nebyla vůbec řešena otázka lidských práv, a tudíž ani práva na život, což bylo dáno především skutečností, že se jednalo o Ústavu prozatímní, která měla být v dohledné době nahrazena jiným a podrobnějším dokumentem.⁹⁰

---

⁸⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 978-80-7380-000-4, s. 42-43

⁸⁹ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1918-1945*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 978-80-246-1028-0, s. 53.

⁹⁰ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1918-1945*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 978-80-246-1028-0, s. 53.

6.2 Ústavní listina Československa z roku 1920

Ačkoli vypracování Ústavy bylo po vzniku samostatného Československa v roce 1918 jedním z hlavních úkolů vlády a Národního shromáždění, trvala příprava Ústavy relativně dlouhou dobu, což bylo dáno zejména tím, že státní aparát převzatý z Rakouska-Uherska se jen pomalu adaptoval na novou situaci, státní moc ještě nebyla konsolidována a rovněž struktura orgánů státu, získávala podobu odpovídající demokratickým základům státu, se teprve formovala, což proces přijetí nové Ústavy významně zdržovalo.⁹¹

Ústavní listina Československé republiky (nebo také Ústava z roku 1920) upravovala právo na život v ustanovení § 106, pod nadpisem rovnost. Stanovila přitom, že „*všichni obyvatelé republiky Československé požívají v stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchyly od této zásady jsou přípustné jen, pokud právo mezinárodní dovoluje.*“⁹² Ustanovení pak bylo doplněno především zakotvením svobody.

V tomto období tedy ještě právo na život nebylo zakotveno samostatně, ale bylo zahrnuto pod článek, který se nazýval rovnost, navíc zatímco v současné době je právo na život Listinou základních práv a svobod zajištěno každému, tedy každé lidské bytosti (i cizincům nebo osobám bez státní příslušnosti), v roce 1920 bylo právo na život dle výše uvedeného článku zajištěno pouze všem obyvatelům Československé republiky, bylo tedy dle doslovného znění vázáno na státní příslušnost k Československu. Již tehdejší Ústava ještě před tím, než po 2. světové válce započal významný rozvoj lidských práv a jejich úpravy na mezinárodní úrovni, odkazuje na mezinárodní právo veřejné, neboť již tehdy bylo Československo vázáno celou řadou mezinárodních úmluv, byť nejvýznamnější dokumenty v oblasti ochrany lidských práv byly přijaty až po 2. světové válce.

---

⁹¹GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1918-1945*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 978-80-246-1028-0, s. 71.

⁹² § 106 odst. 2 zákona č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

6.3 Zmocňovací zákon 1938

Dalším zásadním ústavněprávním předpisem, který přinesl změny do československého práva, byl v souvislosti s Mnichovskou dohodou a následujícími událostmi na československém území zákon č. 330/1938 Sb., zmocňovací zákon, který završoval proces zásadních změn v ústavním systému Československa.⁹³

Ačkoli tento dokument se sám k otázce lidských práv ani práva na život nevyjadřuje, je z kontextu zřejmé, že zmocňovací zákon znamenal výrazný zásah do ústavního pořádku Československa. Zmocňovací zákon zásadním způsobem zasáhl do pravomocí prezidenta republiky, kterému dovoloval vydávat na návrh vlády dekrety, které měly sílu ústavního zákona. Zákon také zmocňoval vládu, aby po dva roky od jeho schválení, vydávala nařízení, která měla mít sílu zákona. Výjimkou byla změna ústavního zákona. Následně v období protektorátu došlo k prodloužení této lhůty. Lze tedy říct, že zmocňovací zákon zamezil demokratickému rozdělení moci, čímž prakticky vedl k tomu, že docházelo i k represí v oblasti lidských práv a svobod, což potvrdilo zejména přijetí celé řady dalších předpisů, které lidská práva a svobody zcela zřetelně omezují (např. vládní nařízení č. 14/1939 Sb. II. ze dne 27. ledna 1939, o domovní evidenci obyvatelstva a některých opatřeních omezujících jeho pohyb či vládní nařízení č. 355/1938 Sb. o politických stranách ze dne 23. prosince 1938).⁹⁴

6.4 Ústava Československé republiky 1948

O přípravě nové Ústavy bylo rozhodnuto již v roce 1946, kdy bylo zvoleno Ústavodárné národní shromáždění. Začátkem roku 1948 byly k dispozici celkem tři návrhy nové Ústavy, a to návrh národně socialistický, lidovecký a komunistický. V únoru 1948 došlo v Československé republice při únorovém puči k převzetí moci komunistickou stranou. Komunistický návrh poúnorové ústavy byl pak přijat jednomyslně 246 hlasy z 300 členů Ústavodárného národního shromáždění. Nepřítomných 54 poslanců bylo převážně již dříve zbaveno svých mandátů. Text ústavy byl částečně inspirován sovětskou ústavou z roku 1936, do značné míry však navazoval

---

⁹³ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1918-1945*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 978-80-246-1028-0, s. 301.

⁹⁴ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1918-1945*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 978-80-246-1028-0, s. 302-303.

na Ústavu Československa z roku 1920. „*Ústava z roku 1948 provedla rozdělení pravomocí a působností ústavních orgánů. Ve vztazích mezi parlamentem, prezidentem a vládou vycházela ze zásad parlamentarismu. Reálné mocenské centrum, politbyro KSČ, však pracovalo mimo ústavní struktury. Stálo vlastně nad státem a neřídilo se ústavou.*“⁹⁵

Ústava ze dne 9. května roku 1948, jež nese č. 150/1948 Sb., byla tedy silně ovlivněna komunistickým režimem, nicméně formálně si Ústava zachovala některé demokratické rysy.⁹⁶ Ústava byla tvořena celkem třemi částmi, kterými byla úvodní prohlášení, základní články a podrobná ustanovení.⁹⁷ Již úvodní proklamace se hlásí k socialismu, když stanoví, že „*My, lid československý, prohlašujeme, že jsme pevně rozhodnutí vybudovat osvobozený stát jako lidovou demokracii, která nám zajistí pokojnou cestu k socialismu.*“⁹⁸

V této lidově demokratické ústavě z roku 1948 nebylo přímo právo na život jednoznačně vyjádřeno, ve své podstatě však bylo vysvětlováno na základě demokratických zásad první československé ústavy. Co se týká svobody, obsahuje pak již ustanovení znějící takto: „*Osobní svoboda se zaručuje. Může být omezena nebo odňata jen na základě zákona.*“⁹⁹

Ustanovení o základních právech a svobodách, která byla přijata po roce 1948, byla výrazně ovlivněna tehdejšími komunistickým režimem, což potvrzuje i důvodová zpráva k této Ústavě. Ústava byla tudíž především odrazem politické účelovosti a postupně upravována a přizpůsobována sovětskému vzoru. Jejich koncepce byla

---

⁹⁵ Ústava z roku 1948 (tzv. Ústava 9. května). *Uni-regensburg.de* [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.uni-regensburg.de/Einrichtungen/ZSK/Tschechische_Rechtssprache/ustavniPravo/Chapter2/Block2/content.html.

⁹⁶ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1948-1960*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 978-80246-1028-0, s. 329.

⁹⁷ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1948-1960*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 978-80246-1028-0, s. 375.

⁹⁸ Prohlášení ústavního zákona č. 150/1948 Ústavy Československé republiky.

⁹⁹ ZIMEK, Josef. *Právo na život*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, ISBN 978-80- 210-1140-8, s. 7.

založená na možnosti jejich účelového obcházení a zejména ustanovení o občanských právech a svobodách byla obvykle pouze formální proklamací.¹⁰⁰

S ohledem na výše uvedené, neměla skutečnost, že právo na život nebylo výslovně zakotveno, ale bylo spíše dovozováno, a to obvykle spíše dle aktuální potřeby, prakticky žádný význam, neboť i za předpokladu, že by právo na život v Ústavě bylo výslovně zakotveno, by stejně jako ostatní lidská práva a svobody bylo vykládáno tak, jak by se komunistické moci zrovna hodilo.

6.5 Ústava Československé socialistické republiky 1960

V roce 1960 pak byla přijata další Ústava, která měla ryze socialistický charakter. Zajímavé je, že od roku 1960 do roku 1992 byla tato Ústava celkem 64 krát doplňována a novelizována. Její juristická hodnota byla nesporně významně nižší než v případě Ústavy z roku 1948. S ohledem na její méně kvalitní juristické provedení pak tato Ústava umožňovala různé výklady a různou aplikaci nejrůznějších ustanovení. Tato Ústava přitom prakticky odmítala tradiční pojetí základních lidských práv, stejně jako dělbu moci a politickou pluralitu.¹⁰¹

Co se týká přímo lidských práv, resp. práv občanů, která byla zakotvena v hlavě druhé, došlo k jejich zkolektivizování.¹⁰² Ústava totiž výslovně stanovila, že „*Práva, svobody a povinnosti občanů slouží tedy svobodnému, všestrannému rozvoji a uplatnění osobnosti občanů a zároveň upevnění a rozvoji socialistické společnosti; s jejím rozvojem se dále rozšiřují a prohlubují.*“¹⁰³

Další odstavec stejného ustanovení pak uváděl, že „*ve společnosti pracujících může jednotlivec dospět k plnému rozvinutí svých schopností a k uplatnění svých oprávněných zájmů jen aktivní účastí na rozvoji celé společnosti, především náležitým*

---

¹⁰⁰ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1948-1960*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 978-80246-1028-0, s. 370.

¹⁰¹ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80246-1028-0, s. 20.

¹⁰² GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80246-1028-0, s. 27.

¹⁰³ Čl. 19 odst. 1 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

podílem na společenské práci. Proto je práce ve prospěch celku přední povinností a právo na práci předním právem každého občana. ¹⁰⁴

Stěžejním problémem úpravy základních lidských práv a svobod pak byla skutečnost, že jejich velmi rámcové a ideologicky pojaté zakotvení v praxi umožňovalo jejich omezování a ukládání nejrůznějších povinností prostřednictvím druhotných právních předpisů.¹⁰⁵

Samotné právo na život přitom v této Ústavě opět nebylo přímo zakotveno, bylo však dovozováno z celé řady dalších ustanovení. Mezi taková ustanovení patří zejména ustanovení čl. 20 o rovnosti, které stanoví, že „*všichni občané mají rovná práva a rovné povinnosti.*“¹⁰⁶

Právo na život bylo možné dovodit rovněž z čl. 23 Ústavy, který v odstavci prvním stanovil, že „*všichni pracující mají právo na ochranu zdraví a na léčebnou péči, jakož i právo na hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci.*“¹⁰⁷ Odstavec druhý pak říkal, že „*tato práva jsou zajištěna péčí státu a společenských organizací o předcházení vzniku nemocí, celou organizací zdravotnictví, sítí léčebných a sociálních zařízení, stále se rozšiřující bezplatnou léčebnou péčí, jakož i organizovanou péčí o bezpečnost při práci, nemocenským pojištěním a důchodovým zabezpečením.*“¹⁰⁸

Ochranu lidského života do jisté míry zajišťovalo i ustanovení čl. 38, které stanovilo, že „*neodlučnou součástí občanských povinností je úcta k právům spoluobčanů, jakož i uvědomělé zachovávání pravidel socialistického soužití.*“¹⁰⁹

Z výše uvedeného však vyplývá, že práva byla v zásadě přiznávána pouze občanům, nikoli kterékoli lidské bytosti, navíc v řadě případů byla práva výslovně přiznána pouze pracujícím občanům. Rovněž jejich velmi různorodý a účelový výklad rozhodně ke stabilitě nepřispíval.

---

¹⁰⁴ Čl. 19 odst. 2 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

¹⁰⁵ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80246-1028-0, s. 29.

¹⁰⁶ Čl. 20 odst. 1 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

¹⁰⁷ Čl. 23 odst. 1 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

¹⁰⁸ Čl. 23 odst. 2 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

¹⁰⁹ Čl. 38 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

6.6 Ústavní zákon o československé federaci 1968

Jak již bylo výše zmíněno, Ústava z roku 1960 byla mnohokrát novelizována a doplňována. Patrně nejzásadnějším doplněním této Ústavy byl zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Tento předpis byl přijat dne 27. října 1968. Stěžejním důvodem pro přijetí tohoto zákona byla transformace Československa na federaci, s čímž souviselo pak také přijetí tzv. zákazu majorizace, tedy ke schválení ústavního zákona v československé federaci bylo nutné získat souhlas minimálně 3/5 poslanců Národního shromáždění z českých zemí a minimálně 3/5 poslanců Národního shromáždění zvolených na Slovensku, což bránilo tomu, aby Češi mohli Slováky přehlasovat.¹¹⁰

Zmocňovací zákon se samotným právem na život nezabývá, věnuje se především právům, která přímo souvisí s občanstvím jednoho i druhého státu federace, dále je zaměřen především na otázky zajištění fungování hospodářství a ekonomického prospěchu, tak, jak tomu v tehdejší době obvykle bylo. I nadále zde tudíž platí to, co bylo popsáno výše ve vztahu k Ústavě z roku 1960, která po celé řadě změn platila až do konce roku 1992.

6.7 Shrnutí

Zaměříme-li se na vývoj zakotvení právní úpravy práva na život v českých, resp. československých ústavních předpisech od roku 1918 až do současnosti, pokud nepočítáme současnou právní úpravu v Listině základních práv a svobod, kde je právo na život rozebráno již velmi podrobně, byla jedinou ústavou, která právo na život výslovně zakotvovala a dokonce odkazovala i na pravidla mezinárodního práva ve vztahu k právu na život, Ústava z roku 1920. Další ústavní právní předpisy právo na život až do roku 1993 nezakotvovaly, nicméně bylo obvykle dovozováno z jiných lidských práv, což lze oproti Ústavě z roku 1920 označit jako krok zpátky, neboť právo na život by jako nejzákladnější lidské právo mělo být v ústavních předpisech zakotveno výslovně.

---

¹¹⁰ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80246-1028-0, s. 167.

V roce 1948 byla přijata Ústava, která do jisté míry vycházela z Ústavy z roku 1920, nicméně výslovné zakotvení práva na život tato Ústava nepřevzala a nesporně byla na rozdíl od demokratické Ústavy z roku 1920 výrazně tendenční a ovlivněná komunistickým režimem, navíc zde již byla patrná inspirace sovětskou ústavou. Lidská práva přitom byla vykládána velmi různorodě, což sice umožňovalo dovozovat právo na život z jiných práv, ale také umožňovalo zneužívat ustanovení Ústavy dle potřeby.

Podobně tendenční s ještě nižší juristickou kvalitou byla také Ústava z roku 1960, která opět byla poplatná režimu, právo na život přímo nezakotvovala a bylo zřejmé, že řada práv je přiznávána jen pracujícím lidu. Všechny dřívější Ústavy přitom právo na život (ať výslovně nebo zprostředkovaně přes jiná práva) přiznávali jen Československým občanům, čímž se liší od ustanovení čl. 6 Listiny základních práv a svobod, které toto výslovně upravené právo přiznává každému, tedy nejen českému občanovi, ale každé lidské bytosti, včetně cizinců či apatridů.

Zajímavé je, že ačkoli právě po roce 1945 byla přijata celá řada významných mezinárodních dokumentů, ve kterých je právo na život výslovně zakotveno, a které se celkově orientují na zakotvení lidských práv, v československém právu se tato tendence ve formě výslovného zakotvení práva na život až do roku 1993 neprojevila.

Obě Ústavy z roku 1948 a 1960, stejně jako zákon o československé federaci z roku 1968 kladly větší důraz na kolektivismus, socialistické hodnoty a hospodářství než na individuální lidská práva, mezi něž patří i právo na život každého jednotlivce. To se změnilo až s pádem komunistického režimu v roce 1989, kdy byla následně také v souvislosti s rozpadem Československa přijata nová Ústava a Listina základních práv a svobod ČR, která na našem území platí v současnosti.

7. Problémy související s otázkou práva na život

Jak již bylo na počátku této práce zmíněno, právo na život rozhodně není jen nějakým teoretickým konceptem, ale má celou řadu praktických a aplikačních důsledků. Ačkoli na některé (zejména asistovaná sebevražda) jsme již v této práci narazili v souvislosti s aplikací práva na život v judikatuře, nyní se na vybrané problémy, které s problematikou práva na život úzce souvisí, podíváme podrobněji. Vybrány byly následující otázky, o kterých se vedou četné diskuse – eutanazie, asistovaná sebevražda a problematika potratů. Jedná se o témata, která lze označit za témata kontroverzní a rozhodně nelze říct, že jeden konkrétní přístup k problematice je správný a další nikoli. Cílem této kapitoly v mé diplomové práci však není hodnotit samotné problematické aspekty, které se k právu na život vztahují, ale spíše je vyhodnotit ve vztahu k právu na život a jeho chápání podle čl. 6 Listiny základních práv a svobod ČR.

7.1 Eutanazie

Všichni autoři, kteří se zamýšlejí nad eutanazií, se ji pokoušejí definovat a přitom používají dělení na její různé typy. Jednotlivé definice a dělení se od sebe u různých autorů liší, někdy nepatrně, někdy podstatně.¹¹¹ V této práci se tudíž pokusím nastínit nejprve určitou definici eutanazie, se kterou se podle mého názoru lze ztotožnit.

Eutanazie je slovo řeckého původu, které doslovně přeloženo, znamená dobrou smrt.¹¹² Eutanazií se podle definice Světové zdravotnické organizace (WHO) rozumí „vědomé a úmyslné provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiného člověka za následujících podmínek: subjektem je kompetentní informovaná osoba s nevléčitelnou chorobou, která dobrovolně požádala, aby její život byl ukončen. Jednající ví o stavu této osoby a o jejím přání zemřít a páchá tento skutek s prvořadým úmyslem ukončit život této osoby a skutek je proveden se soucitem a bez osobního zisku.“¹¹³ Eutanazii lze

---

¹¹¹ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313, s. 110.

¹¹² KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, č. 7. ISSN: 1210-6410, s. 369.

¹¹³ PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK, Petr. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4659-3, s. 17.

definovat také velmi jednoduše jako konání či opomenutí, jehož vlastním cílem je zkrácení života, přičemž rozhodujícím motivem je soucit s trpícím.¹¹⁴

Eutanazii rozlišujeme na aktivní a pasivní. Aktivní eutanazii lze definovat jako jednání, jehož cílem je zkrátit život trpícího, které může spočívat např. v zavedení smrtící infúze, zatímco pasivní eutanazie spočívá ve zřeknutí se život prodlužujících opatření. Jak aktivní, tak pasivní eutanazie může být založena na žádosti dotčené osoby, pak jde o eutanazii voluntární, vyžádanou, nebo žádostí nemocného podložena není, protože nemocný je nezpůsobilý žádost vyslovit nebo nebyl tázán, pak jde o eutanazii nevyžádanou, nonvoluntární. Nezpůsobilost může být fyzického charakteru anebo jde o osobu nezpůsobilou mentálně či nedospělou. Dále je rozlišována eutanazie chtěná a nechtěná, či dobrovolná a nedobrovolná, podle toho, zda nemocný vyslovil souhlas nebo je alespoň možné ho předpokládat, anebo se zákrokem nesouhlasí nebo jeho souhlas předpokládat nelze. Někteří autoři pak vymezují nepřímou eutanazii, kdy smrt nemocného je pouze nezamýšleným vedlejším účinkem podávání léků tlumících bolest, u kterých je nutno v průběhu času zvyšovat dávky, aby bylo dosaženo optimální účinnosti.¹¹⁵ Obecně se dle pravidel lékařské vědy dovozuje, že u smrtelně nemocného pacienta se riziko zkrácení života, jdoucí ruku v ruce s tišením bolesti opiáty, považuje za akceptovatelné. Hojně využívanými analgetickými prostředky jsou opiové deriváty, zvláště pak morfium, které po aplikaci účinně a dlouhodobě potlačuje bolest. K maximálnímu zmírnění bolesti dojde však jen na přechodnou dobu. Je tudíž třeba zabezpečit podávání analgetik v kratších intervalech, v důsledku kterého dochází k návyku na lék a postupnému snižování prahu bolesti. Proto k dosažení účinné analgezie musí lékař dávku stále zvyšovat. Tím ale dochází k tlumení životně důležitých mozkových center a může dojít i k úmrtí takto léčeného pacienta, což je označováno jako nepřímá eutanazie.¹¹⁶ Tzv. čistá eutanazie je pak tišení bolestí a tzv. pomoc při umírání bez (rizika) zkrácení života.¹¹⁷

---

¹¹⁴ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313, s. 110.

¹¹⁵ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313, s. 110.

¹¹⁶ KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, č. 7. ISSN: 1210-6410, s. 369.

¹¹⁷ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313, s. 110.

Právní řád České republiky v současné době eutanazii v žádné normě výslovně neupravuje. Jednání, které by se dalo kvalifikovat jako aktivní eutanazie, ať už vyžádaná či nikoli, chtěná či nikoli, by pravděpodobně byla posuzována jako trestný čin vraždy podle ustanovení § 240 trestního zákoníku. Eutanazie je tedy v ČR chápána jako trestný čin proti životu.

Česká společnost v současnosti nespěje k „legalizaci“ aktivní eutanazie, i když zde již byly legislativní návrhy, které ji měly umožnit. Většina české odborné veřejnosti vyjadřuje s aktivní eutanazií svůj zřetelný nesouhlas. Je třeba věnovat se spíše otázkám oprávnění pacienta rozhodovat o svém léčení pro futuro, závaznosti takových rozhodnutí, práv příbuzných pacienta učinit rozhodnutí místo něj, stanovení standardů lékařské péče zajišťujících ošetřujícímu personálu, lékařům i nemocným právní jistotu a otázkám podobným, přičemž s tím úzce souvisí otázka, zda je pacient trpící nevléčitelnou chorobou oprávněn se vzdát svého práva na život podle čl. 6 Listiny. Česká odborná veřejnost, stejně jako odborná veřejnost ve většině zemí světa (výjimkou jsou např. Švýcarsko či Holandsko) zastává názor, že pokud se jedná o aktivní eutanazii, tak nikoli. V souvislosti s eutanazií však častěji než čl. 6 Listiny, tedy právem na život, bývá argumentováno čl. 7 Listiny, který upravuje právo na ochranu soukromí, které je ovšem problematické chápat jako pozitivní závazek státu toto soukromí jednotlivci zaručit.¹¹⁸ Toto právo však v některých případech bývá chápáno jako prostředek právní ochrany jednotlivce proti zásahům státu do jeho soukromého života, tedy i do rozhodování o svém životě nebo smrti.¹¹⁹

Na příkladu eutanazie, tedy pomoci ke smrti na základě žádosti nevléčitelně nemocné osoby lze poukázat na chápání práva na život v českém právním prostředí. V pojetí čl. 6 Listiny je právo na život chápáno jako právo absolutní, které nesmí být nikomu odepřeno, a to ani v případě, že by o to dotyčný právě např. v důsledku závažné neléčitelné choroby sám požádal. Odstavec čtvrtý čl. 6 Listiny však připouští, že porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. V případě, že by byla trestním zákoníkem

---

¹¹⁸ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313, s. 112.

¹¹⁹ KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, č. 7. ISSN: 1210-6410, s. 369.

či jiným právním předpisem stanovena další okolnost vylučující trestnost činu v podobě svolení poškozeného v těchto případech, šlo by o pádný protiargument, kdy by na základě posouzení konkrétního případu bylo možné, aby ten, kdo jiného usmrtil na jeho žádost a za zákonem stanovených podmínek, nebyl za tento čin postihován trestním právem, a jeho jednání nebylo chápáno jako jednání v rozporu se zákonem.¹²⁰

Podobný názor zaujal i Evropský soud pro lidská práva z pohledu Evropské úmluvy o lidských právech např. v případě stěžovatelky Diane Pretty ze Spojeného království. O tomto případě bylo podrobně pojednáno v kapitole č. 3.1, na kterou tímto odkazují.

Lze se tedy v zásadě ztotožnit s názorem, že „úkolem státu je právní ochrana lidského života včetně individuálního vnitřního duchovního a duševního života umírajícího člověka. I při dlouhodobém procesu umírání při nezhojitelném tělesném nebo duševním postižení může člověk mít vnitřní svět a osobně jej vnímat, aniž by musel být schopen svá vnitřní prožití srozumitelně vyjádřit svému okolí. Dobijení raněných nebo jinak těžce postižených lidí včetně usmrcení z milosti není obecnou hodnotou, kterou by bylo lze jakkoli vyvodit z hodnotového a civilizačního rámce ústavního, mezinárodního i soukromoprávního řádu, jímž je ovládán český stát.“¹²¹

Pokud se však zaměříme na eutanazii pasivní, na rozdíl od práva požádat o ukončení života, právo odmítnout léčbu garantuje § 23 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, tudíž v případě, že pacient odmítne život zachraňující zákrok, neměl by být zdravotnický pracovník trestně odpovědný za jeho smrt.¹²²

Pasivní eutanazie je přitom obecně přijatelná i ve většině vyspělých zemí, což potvrzuje například i judikát Spolkového soudního dvora v Německu, který dospěl k závěru, že „eutanazie provedená upuštěním od započaté lékařské péče nebo jejím omezením či ukončením (přerušeni péče) je ospravedlnitelná, jestliže je to v souladu se skutečnou nebo domnělou vůlí pacienta a slouží k tomu, aby byl ponechán volný

---

¹²⁰ KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, č. 7. ISSN: 1210-6410, s. 369.

¹²¹ TELEČEK, Ivo. Chráněné statky osobnosti. *Právní rozhledy*. 2007, č. 8. ISSN: 1210-6410, s. 271.

¹²² KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, č. 7. ISSN: 1210-6410, s. 369.

*průchod nemoci, jejíž průběh bez lékařské péče vede ke smrti.*¹²³ Přerušeni péče přitom může být podle spolkového soudního dvora provedeno jak zdržením se činnosti, tak aktivním konáním. Naopak cílené zásahy do života člověka (aktivní eutanazie, zásahy směřující ke smrti), které nesouvisejí s přerušeni lékařské péče, nejsou poskytnutím souhlasu ospravedlnitelné.¹²⁴

7.2 Asistovaná sebevražda

Pojem asistovaná sebevražda se liší od pojmu eutanazie, neboť v tomto případě se jedná o situaci, kdy jedna osoba poskytne druhé osobě informaci, radu, prostředek či nástroj, kterým druhá osoba následně spáchá sebevraždu. V tomto případě se jedná pouze o poskytnutí určité pomoci osobě, která chce svůj život ukončit, nikoli o přímé ukončení života této osoby jinou osobou.¹²⁵

V tomto případě je situace v celé řadě případů taková, že pacient je nevléčitelně nemocný, povaha nemoci má neblahou prognózu, trpí nesnesitelnými bolestmi a přeje si zemřít, žádá lékaře o prostředek nebo metodickou radu, jak odejít ze života. Asistence lékaře je odborná, samotný úkon směřující k ukončení života provádí pacient sám.¹²⁶ Asistovat u sebevraždy však nemusí nutně jen lékař, který jako odborník však dokáže pacientovi např. dát k dispozici správnou dávku prostředku k usmrcení, čímž se pacient netrápí a zemře, ale může u sebevraždy asistovat i libovolná jiná osoba (nejčastěji pak z řad rodiny nemocného).

Rovněž asistovaná sebevražda je podle českého práva trestným činem, jedná se konkrétně o trestný čin účast na sebevraždě podle ustanovení § 144 trestního zákoníku. I v tomto případě lze tedy právo na život podle čl. 6 Listiny chápat jako právo absolutní. Naopak samotná sebevražda (resp. její nezdařený pokus) trestným činem podle českého práva není. K asistované sebevraždě se vztahuje i judikát Evropského soudu pro lidská práva *Haas vs. Švýcarsko*, který je podrobně rozebrán v kapitole 3.2 této práce.

---

¹²³ Spolkový soudní dvůr (BGH), rozsudek 2 StR 454/09 (Krajský soud – LG Fulda) ze dne 25. 6. 2010.

¹²⁴ Spolkový soudní dvůr (BGH), rozsudek 2 StR 454/09 (Krajský soud – LG Fulda) ze dne 25. 6. 2010.

¹²⁵ PTÁČEK, Radek, BARTŮNEK, Petr. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4659-3, s. 17.

¹²⁶ VORLÍČEK, Jiří a kol. *Paliativní medicína*. 2. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 978-80-247-6761-9, s. 445.

Asistovaná sebevražda jako forma odchodu ze života, kdy autor rozhodnutí je současně jeho vykonavatelem, je někdy v zahraničí považována za eventuálně tolerovatelnou, nicméně je to spíše výjimkou, než pravidlem. Příkladem takové výjimky může být Německo, neboť německá teorie trestního práva zastává názor, že vzhledem k beztrestnosti tzv. hlavního činu, tedy sebevraždy, nelze trestat ani čin vedlejší, jímž je účast na sebevraždě. České právo toto pojetí nezastává, ačkoli ani u nás není sebevražda trestným činem,¹²⁷ tudíž lze dovodit, že z pohledu vnějších zásahů ze strany druhé osoby, je právo na život chápáno v souladu s čl. 6 Listiny jako právo absolutní, kterého se ani svolením poškozeného nelze vzdát a nelze do něj nijak zasahovat, pokud se však někdo sám a zcela bez cizí pomoci rozhodne spáchat sebevraždu, není trestně odpovědný, pokud se mu sebevražda nepodaří, a je obecně chápáno, že v tomto případě právo na život není právem absolutním, neboť sebevrah sám se ho vlastním činem může beztrestně vzdát.

Je však zřejmé, že na rozdíl od aktivní eutanazie, jak již bylo uvedeno výše, na kterou většina států nahlíží zcela negativně, je asistovaná sebevražda častěji chápána odbornou i laickou veřejností jako přijatelná možnost, jak ukončit lidský život. V lednu roku 2014 byl například ve Velké Británii podán návrh na ustavení soudního tribunálu, který by rychle, individuálně a s pochopením projednával žádosti o asistovanou sebevraždu. *„Tento systém by měl umožnit lidem s nevléčitelnou chorobou v terminálním stadiu, aby mohli zemřít důstojně a v době, kterou si zvolí. Speciální tribunál by měl zahrnovat právníky i lékaře a jeho primárním účelem by bylo potvrdit, že pacient opravdu trpí nevléčitelnou chorobou, která povede ke smrti v následujících 9–12 měsících. Každý pacient by pak dostal čas na „zjišťování jiných možností“. Všechny diskutované případy by měly být zaznamenány a každé úmrtí zaregistrováno. Tribunál by měl také zajistit, aby na pacienta nebyl činěn žádný nátlak a aby asistující osoba pacientovým úmrtím nemohla nic získat.“*¹²⁸

Z výše uvedeného je zřejmé, že v současné době není právo na život již všude vnímáno tak absolutně jako v České republice, a to jak ze strany odborné, tak i ze strany

---

¹²⁷ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313, s. 112.

¹²⁸ LESNÁ, Milena. Soudní tribunál pro asistované sebevraždy. *Zdravotnictví a medicína* [online]. 2014 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/soudni-tribunal-pro-asistovane-sebevrazdy-473903>.

laické veřejnosti. Kupříkladu ve výše zmíněné Velké Británii jsou pro zřízení tohoto tribunálu podle výsledků průzkumů veřejného mínění zhruba tři čtvrtiny obyvatel.¹²⁹

7.3 Problematika potratů

Problematika potratů bývá velmi často spojována s právem na život především u věřících, popř. ve státech, kde je náboženství, které potraty zakazuje, silně zakořeněno (např. Polsko). V České republice tudíž tato diskuse není příliš patrná, nicméně i zde se lze setkat s názory, že potrat je v rozporu s právem na život nenarozeného dítěte.

Čl. 6 odst. 1 věta druhá Listiny základních práv a svobod ČR stanoví, že „*Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.*“¹³⁰ Takto přijaté znění Listiny je přitom výsledkem kompromisu mezi zastánci práva ženy rozhodnout o svém těhotenství a zastánci plné právní ochrany plodu. Vzhledem k formulaci „je hoděn ochrany“ lze ze znění Listiny dovodit, že plná ochrana je poskytována životu až po narození. Formulace „je hoděn ochrany“ není normou, která by vyjadřovala příkaz, zákaz nebo dovolení, ale výrokem, obsahujícím přání. Zde je tudíž nepochybné, že v Listině je obsažena i etická norma vyjádřená výrokem, že lidský život je hoděn ochrany.¹³¹

S tím také úzce souvisí skutečnost, že v České republice je potrat legální, pokud je proveden v souladu se zákonem č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, který přiznává nezletilé dívce starší šestnácti let způsobilost požádat sama o interrupci a to až do dvanáctého týdne těhotenství. V případě nezletilé dívky mladší šestnácti let interrupční zákon vyžaduje v případě přerušení těhotenství na žádost souhlas zákonného zástupce.¹³²

Vedle toho však potrat provedený později než ve dvanáctém týdnu těhotenství je protiprávní a trestní zákoník upravuje případy, kdy je potrat protiprávní vždy. Jedná se o případy trestných činů proti těhotenství ženy, které jsou v trestním zákoníku zařazeny

---

¹²⁹ LESNÁ, Milena. Soudní tribunál pro asistované sebevraždy. *Zdravotnictví a medicína* [online]. 2014 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/soudni-tribunal-pro-asistovane-sebevrazdy-473903>.

¹³⁰ Čl. 6 odst. 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.

¹³¹ PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky, Komentář, 2. díl, Práva a svobody*, Praha: Linde, 2002, ISBN 978-80-7201-391-2, s. 68.

¹³² HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství*, 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-661-4, s. 138.

do Hlavy první dílu čtvrtého, tedy mezi trestné činy proti životu a zdraví, kde tvoří samostatnou kategorii. Jedná se o trestné činy: nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159), nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy (§ 160), pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství (§ 161) a svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství (§ 162).¹³³ Tyto trestné činy postihují případ, kdy je interrupce provedena v rozporu se zákonem o umělém přerušení těhotenství, či je žena k takové interrupci jinou osobou sváděna. Platí, že těhotná žena je v těchto případech vždy beztrestná, trestně odpovědný je pouze ten, kdo interrupci provedl, pomáhal k ní či k ní ženu sváděl.

V souvislosti s ustanovením čl. 6 Listiny, které upravuje právo na život, lze tedy dovodit, že lidský plod je sice bezesporu právem chráněnou hodnotou, tato jeho hodnota se však liší od hodnoty života a zdraví osoby již narozené. Právo na život doposud nenarozeného dítěte je tedy v počátečním stadiu těhotenství chráněno pouze relativně, v případě, že žena dobrovolně v souladu se zákonem požádá o provedení interrupce, je jí vyhověno bez toho, aby byly zkoumány jakékoli další skutečnosti. V případě, že je nutné provést interrupci ze zdravotních důvodů matky nebo z důvodu, že plod není podle zjištění lékařů v pořádku, není právo na život nenarozeného dítěte chráněno absolutně ani v pozdějším stadiu těhotenství.

Problematikou ochrany práva na život nenarozeného dítěte v raném stadiu těhotenství se zabýval ve své judikatuře i Evropský soud pro lidská práva, a to v případě *Tysiác vs. Polsko*, který byl analyzován v kapitole č. 3.4 této práce.

---

¹³³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

8. Zhodnocení a závěr

Tématem mojí diplomové práce bylo právo na život a jeho ústavní limity, nicméně jsem se právem na život zabýval i v mezinárodních a evropských souvislostech, abych poukázal na odlišnosti mezi různými výklady práva na život, neboť v některých případech (a zejména státech) je k právu na život přistupováno zcela absolutně, v jiných případech (a v jiných zemích), tomu tak není. Právo na život je však nesporně nejdůležitějším základním lidským právem, které je chráněno v českém ústavním právu, stejně jako v celé řadě mezinárodních smluv a evropských dokumentů.

V této závěrečné kapitole mé diplomové práce bych chtěl především srovnat vytyčené cíle této práce s tím, jak byly naplněny a odpovědět na výzkumnou otázku a ověřit stanovenou hypotézu.

Hlavním cílem této práce bylo analyzovat právo na život z pohledu českých právních dokumentů a srovnat jeho vývoj v českém právním prostředí od vzniku Československa až do současnosti. V této práci přitom bylo pojednáno především o čl. 6 Listiny základních práv, což je stěžejní pramen právní úpravy práva na život v českém právu, nicméně tato právní úprava byla doplněna i souvislostmi, které vyplývají přímo z Ústavy, tedy např. informacemi o mezinárodních smlouvách, které právo a život zakotvují a pro ČR jako pro jejího signatáře, který je ratifikoval, jsou závazné (např. Evropská úmluva o lidských právech, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech). Vedle toho bylo pojednáno o právní úpravě ochrany lidského života, která je provedením práva na život na úrovni běžného zákona, a je obsažena především v trestním zákoníku, nicméně poukázal jsem i na některé souvislosti občanskoprávní, neboť z této úpravy vyplývá v případě usmrcení jiné osoby povinnost poskytnout pozůstalým náhradu v penězích.

Dílčím cílem pak bylo poukázat na praktický výklad práva na život v judikatuře nejen českých soudů, ale také v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a Mezinárodního trestního soudu zejména ve vztahu k problematickým aspektům práva na život (eutanasie, asistovaná sebevražda, vražda, potraty apod.). Zde jsem se zaměřil především právě na judikaturu zahraniční, a to primárně na judikaturu Evropského

soudu pro lidská práva, neboť je zřejmé, že s ohledem na to, že ČR je jednak členem Rady Evropy a jednak evropským státem s kontinentální právní tradicí, je judikatury ESLP pro ČR velmi důležitá, neboť i ČR může být ze stejných důvodů jako jiné státy žalována před ESLP a také k tomu nezřídka dochází. Věnoval jsem se tedy podrobně čtyřem případům, o kterých ESLP rozhodoval. Pokud se jednalo o možnost usmrcení na žádost, tedy eutanazie, ESLP se v případě paní Diane Pretty vyjádřil tak, že toto usmrcení i přes její žádost a racionální argumentaci nepovolil. Podobně se ESLP postavil i k otázce asistované sebevraždy, kdy se stěžovatel Haas domáhal toho, aby léčiva, jejichž požití by mělo v jeho případě v rámci asistované sebevraždy ve Švýcarsku vést k jeho usmrcení, byla snáze dostupná a to i bez lékařského předpisu. V těchto případech tedy ESLP vždy dal přednost právu na život, před jinými právy vyplývajícími z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, a to i přesto, že subjekt tohoto práva si v obou případech ochranu práva již nepřál. Tím lze také potvrdit jako pravdivou hypotézu, kterou jsem si stanovil v úvodu této práce, že právo na život je v zásadě státními i soudními orgány obvykle chráněno i v případě, že si to konkrétní subjekt tohoto práva (jednotlivec) již nepřeje (např. z vážných zdravotních důvodů).

ESLP se však zabýval např. i stížnostmi, kdy stěžovatel kladl státu (konkrétně Itálii) za vinu úmrtí svého syna s ohledem, že ten byl zabit při loupeži, která byla spáchána čtyřmi recidivisty, z nichž tři měli v době spáchání loupeže být ve výkonu trestu, nicméně italské soudy jim povolily buď speciální režim výkonu trestu (např. jen v noci) nebo krátké přerušování trestu. V této souvislosti ESLP dovodil, že Itálie jako stát není zodpovědná za porušení práva na život jen na základě toho, že soudci nařídili tento typ výkonu trestu pro pachatele - recidivisty, kteří se později dopustili při loupeži vraždy, a argumentoval tím, že život syna stěžovatele nebyl ohrožen rozhodnutím italských soudů více než život kohokoli jiného, tj. nedošlo k porušení práva na život dle Evropské úmluvy o lidských právech.

V souvislosti s právem na život bývá často zmiňována i problematika potratů a práva na život ještě nenarozeného dítěte. V tomto případě ESLP rozhodoval o případu polské státní příslušnice, kde jsou potraty v zásadě zakázány, lze je provést jen ve výjimečných případech, přičemž u této stěžovatelky se lékaři neshodli na tom, zda se jedná o takový výjimečný případ, a potrat nakonec proveden nebyl, což podle názoru

stěžovatelky vedlo k významnému zhoršení jejího zraku. ESLP se zde vyhnul odpovědi na to, zda potrat měl být proveden, resp. jestli chránit raději právo na život nenarozeného dítěte v počátku těhotenství, nebo zdraví a svobodu matky, nicméně Polsku vytkl nedostatek kontrolních a přezkumných mechanismů v této oblasti.

Práce měla také zodpovědět následující výzkumnou otázku: „*Jak se vyvíjelo pojetí práva na život v československých, resp. českých ústavních předpisech od roku 1918 až do současnosti?*“ V této souvislosti je nutné uvést, že v roce 1918, kdy byla přijata prozatímní Ústava, která měla být v dohledné době nahrazena, nebylo právo na život ještě součástí Ústavy, tím se výslovně stalo až v roce 1920, kdy byla přijata nová Ústava, která byla poměrně pokroková. Následně však v roce 1938 byl přijat prozatímní zákon, který lidská práva a svobody významně omezoval, což bylo charakteristické i pro celé období Protektorátu Čechy a Morava. Po skončení druhé světové války se k moci dostali komunisté a v roce 1948 byla přijata nová Ústava, která právo na život výslovně nezakotvovala, a to i přesto, že ještě do jisté míry vycházela z Ústavy z roku 1920. Právo na život tak bylo dovozováno z jiných výslovně upravených práv, nicméně v tomto období byla lidská práva v Ústavě zakotvena spíše pouze formálně. Na tuto Ústavu pak navázala Ústava z roku 1960, která byla ještě více tendenční a socialistická, navíc více inspirovaná Ústavou Sovětského svazu. Tato Ústava právo na život opět výslovně neupravovala, práva byla obecně spíše kolektivizovaná a lidská práva v praxi nebyla příliš dodržována. Právo na život tak bylo opět možné pouze dovozovat, nicméně v praxi bylo tuto Ústavu i s ohledem na její ne příliš dobrou formulaci možné vykládat různým způsobem, tak aby byla poplatná tehdejšímu režimu. Zákon o československé federaci z roku 1968 pak opět právo na život neřeší, řeší spíše práva hospodářská a otázky občanství. Výslovně a podrobně zakotveno v Ústavě (resp. v Listině základních práv a svobod) je pak právo na život opětovně od roku 1993, kdy vstoupila v účinnost současná Ústava a s ní také Listina základních práv a svobod.

Resumé

The operational objective was to highlight the practical interpretation of the right to life in the jurisprudence of the courts not only Czech but also in the case law of the European Court of Human Rights and the International Criminal Court, particularly in relation to problematic aspects of right to life (euthanasia , assisted suicide, abortion , etc.) . Here I focus primarily just on foreign case law , primarily to the case law of the European Court of Human Rights , it is clear that with regard to the fact that the Czech Republic is both a member of the Council of Europe and also the European country with continental legal tradition , the jurisprudence of the ECtHR very important for the Czech Republic , as well as the Czech Republic may be the same reasons as other states sued before the ECHR and the fact often occurs .

Work should also answer the following research question: "How developed the concept of the right to life in Czechoslovakia , respectively . Czech constitutional law from 1918 to the present ? "In this context it should be noted that in 1918 , when it was adopted by the Interim Constitution , which had to be replaced in the foreseeable future , the right to life was still part of the Constitution that specifically happened to in 1920 , when the new constitution was adopted , which was quite advanced . Subsequently, however, in 1938 he accepted a provisional law that human rights and freedoms significantly limited , which was characteristic for the whole period of the Protectorate of Bohemia and Moravia . After the Second World War, the Communists came to power in 1948 a new constitution was adopted that the right to life did not include explicitly , even though still to a certain extent based on the Constitution of 1920. Right to life and has been inferred from other rights expressly provided , however, in this period, the human rights enshrined in the Constitution rather only formally . At this Constitution was followed by the 1960 constitution , which was even more tendentious and socialist , plus more inspired by the Constitution of the Soviet Union . The Constitution is the right to life again explicitly addressing the rights were generally more collectivized and human rights in practice was not very respected. Right to life and again be only inferred , but in practice it was this Constitution with regard to her not too good formulation can be interpreted in different ways , so that was a product of the regime . The Law on the Czechoslovak Federation in 1968 , then again right to life does

not solve it rather economic rights and citizenship issues . Explicit and detailed enshrined in the Constitution (or Charter of Fundamental Rights and Freedoms) is then the right to life again in 1993 , when it entered into force the current Constitution as well as the Charter of Rights and Freedoms.

Seznam použité literatury:

Knihy:

- FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*, 2. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN 978-80-904083-7-1.
- GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1918-1945*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 978-80-246-1028-0.
- GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II. 1948-1960*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 978-80246-1028-0.
- GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III. 1960-1989*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80246-1028-0.
- HENDRYCH, Dušan, *Právnícký slovník*, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 978-80-7400-059-1.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství*, 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-661-4.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 978-80- 7380-000-4.
- KLÍMA, Karel, a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-140-3.
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky, Komentář, 2. díl, Práva a svobody*, Praha: Linde, 2002, ISBN 978-80- 7201-391-2.
- POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 978-80-7400-398-1.
- PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK, Petr. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4659-3.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- VORLÍČEK, Jiří a kol. *Paliativní medicína*. 2. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 978-80-247-6761-9.
- ZIMEK, Josef. *Právo na život*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, ISBN 978-80- 210-1140-8.

Odborné články:

ARNOLD, Rainer. Charta základních lidských práv EU. *Evropské právo*. 2001, č. 4. ISSN: 1210-5740.

ARNOLD, Rainer. 50 let Všeobecné deklarace lidských práv. *Evropské právo*. 1998, č. 9. ISSN: 1210-5740.

BARINKA, Roman. Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému. *Právník*. 2005, č. 1. ISSN 0231-6625.

BLAHOŽ, Josef. Sjednocující se Evropa a lidská práva. *Aplikované právo*. 2003, č. 1. ISSN: 0231-6625.

BLAHOŽ, Josef. Úvaha o podstatě lidských a občanských práv. *Právník*, 1998, č. 10-11, ISSN 0231 -6625.

CVIKOVÁ, Lucie. Umar al-Bašír a Thomas Lubanga před Mezinárodním trestním soudem. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 8. ISSN: 1213-5313.

DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 4. ISSN: 1213-5313.

HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu. *Právník*. 2004, č. 11. ISSN: 0231 -6625.

IVIČIČ, Marek. K horizontálnímu působení základních práv a svobod. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 6. ISSN: 1210-6348.

KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva – březen a duben 2007. *Soudní rozhledy*. 2007, č. 6. ISSN: 1211-4405.

KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva - leden, únor 2011. *Soudní rozhledy*. 2011, č. 4. ISSN: 1211-4405.

KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*. 1997, č. 7. ISSN: 1210-6410.

MAJERČÍK, Ljubomír. Nový protokol k Evropské úmluvě o lidských právech – dárek k 50. výročí štrasburského soudu. *Právní rozhledy*. 2009, č. 12. ISSN: 1210-6410.

MORAVEC, Ondřej. Aplikace ústavních norem před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 4. ISSN: 1210-6348.

POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva: rozh. č. 37703/97. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 11. ISSN: 1213-5313.

POMAHAČ, Richard. Diane Pretty v. Spojené království, *Evropské právo*. 2002, č. 11. ISSN: 1210-5740.

ŠIMÁK, Martin. Lidská práva: Od historie do současnosti. *Zdravotně sociální vědy: Jihočeská univerzita*. 2005, 1-2. ISSN: 1212-4117.

ŠTURMA, Pavel. Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě. *Právní rozhledy*. 2004, č. 9. ISSN: 1210-6410.

ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. K § 115 návrhu nového trestního zákoníku (usmrcení na žádost). *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11. ISSN: 1213-5313.

TELEC, Ivo. Chráněné statky osobnostní. *Právní rozhledy*. 2007, č. 8. ISSN: 1210-6410.

VOŘÍŠEK, Václav. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ. *Právní rozhledy*. 1995, č. 4. ISSN: 1210-6410.

Internetové zdroje:

BEDNÁŘ, Václav. Pojem lidských práv. *Juristic.cz* [online]. 2000 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://mezinarodni.juristic.cz/30481/clanek/mpv1.html>.

BENEŠ, Roman. Systém ochrany lidských práv na základě Paktů z roku 1966. *E-polis.cz* [online]. 2005 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/pravo/54-system-ochrany-lidskych-prav-na-zaklade-paktu-z-roku-1966.html>.

Charta základních práv EU. *Euroskop* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>.

LAVILLE, Sandra. Diane Pretty dies in the way she always feared. *The telegraph* [online]. 2002 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1394038/Diane-Pretty-dies-in-the-way-she-always-feared.html>.

LESNÁ, Milena. Soudní tribunál pro asistované sebevraždy. *Zdravotnictví a medicína* [online]. 2014 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/soudni-tribunal-pro-asistovane-sebevrazdy-473903>.

Listina základních práv EU. *Euroskop* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>.

Mezinárodní humanitární právo - Mezinárodní trestní soud (ICC). *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67&subkap=74>.

Náhrada za ublížení na zdraví a usmrcení. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/nahrada-za-ublizeni-na-zdravi-a-usmrceni/>.

Omar- al - Bashir. *Hunffington post* [online]. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.huffingtonpost.com/news/omar-al-bashir/>

Ústava z roku 1948 (tzv. Ústava 9. května). *Uni-regensburg.de* [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.uni-regensburg.de/Einrichtungen/ZSK/Tschechische_Rechtssprache/ustavni-Pravo/Chapter2/Block2/content.html.

Právní předpisy:

Charta základních práv EU.

Evropská úmluva o lidských právech.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

Prohlášení ústavního zákona č. 150/1948 Ústavy Československé republiky.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 100/2004 m. s. o Druhém opčním protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech týkající se zrušení trestu smrti.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústavy ČR.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

Všeobecná deklarace lidských práv.

Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Judikatura:

Haas vs. Švýcarsko

Pretty vs. Spojené království

Raffaele Mastromatteo vs. Itálie

Spolkový soudní dvůr (BGH), rozsudek 2 StR 454/09 (Krajský soud – LG Fulda) ze dne 25. 6. 2010.

Tysiąc vs Polsko